

BES^eDA

E L E K T R O N S K A K N J I G A

Fran S. Finžgar

Strici

O M N I B U S

BESEDA

Fran S. Finžgar

STRICI

To izdajo pripravil

Franko Luin

franko@omnibus.se

ISBN 91-7301-005-7

beseda@omnibus.se

www.omnibus.se/beseda

I

Kar po vrsti so jih dobili na Podlogu in vsakega o kraljih. Ker oče Šimen ni hotel brskati po pratiki za imeni naprej in nazaj, so bili sinovi: Gašper, Mihor, Boltežar. Nato dvanajst let ni bilo nič. Trinajsto leto je božič prinesel še Štefo, njeno mater pa so odnesli s Podloga trije kralji. Štefo je izredila dekla Maruša, ki je kot pestunja prišla k hiši, ko se je rodil Šimnu prvi sin Gašper, in rasla do kravje in prašičje dekle, dokler ni po materini smrti zagospodinjala.

* * *

V hiši je bilo — kakor navadno — tiho. Zlepa se ni kje tako malo govorilo kakor na Podlogu. Tudi tisti večer ne. Maruša je luščila fižol. Pokljanje suhih strokov, pošumevanje fižolovke, ki jo je obtrgovala, hrestljanje koruze, ki sta jo robkala Gašper in Boltežar, in mehki udarci orobkanih storžev, ki sta jih fanta metala na tla, to je bilo vse. Mihor je bral Umno živinorejo, Štefa pa je na peči rahlo sopla v otroškem snu. Izpred hiše je bilo čuti šum curka, ki je tekel v na pol zamrzlo korito.

„Dolgo ga ni!” je pogledala Maruša na uro. Fantje so se vsi hkrati tudi ozrli na uro, rekel pa ni nihče nič.

„Treba mu je riti v noč in sneg,” je momljala Maruša.

Mihor je dvignil glavo iznad knjige: „Opravke ima. — Kaj pa ti veš?”

„Nič. Samo sedanje smrkolinstvo ve vse.” Jezna je pobrodila po naluščenem zrnju v merniku. Zunaj pa se je v tem hipu oglasilo trkanje s podkovanimi čevlji ob kamniti prag pred vežo.

„Prej bi ga bila obgodrnjala, pa bi bil prej prišel,” je zbadal Mihor Marušo.

Maruša je nabrala šobo in jo pomolila proti Mihorju: „Mm —” in odšla za gospodarja po večerjo.

Šimen, gospodar, je vstopil, snel klobuk in zamahnil z njim nad podom, da je otresel sneg, ki se mu je bil nabral okrog krajev.

„Spet naletava?” je vprašal Gašper.

„Kar v cunjah,” je razložil oče, slekel suknjič in ga opahal snega. Golorok je sedel k mizi, šestdesetletnik, pa še kakor hrast. Zajel je iz sklede; žlica je praskala po široki latvici, stroki so spet pokali pod prsti Maruše, suha koruza se je šumljaje usipala izpod dlani Gašperja in Boltežarja.

— „Kaj je s Plavko?” je postavil oče žlico pokonci in pogledal Mihorja.

„Ni kazno, da bi storila nocoj.”

„Prav.” In zopet je glodal po skledi. Ko je ujel zadnje zrno kaše, je vrgel žlico v skledo in jo porinil izpred sebe.

„Na!” je skoraj zarežal v Marušo, ki je tedaj že držala latvico za rob, jo odnesla v kuhinjo, se v hipu vrnila in ni še zaprla vrat, pa je že molila.

„Štefo zbudi!” je sunil oče z glavo proti peči, kjer je spalo dekle.

„Sva že odpravili svojo,” je razložila kar sredi vere Maruša,

pokleknila in nadaljevala. Moški so vstali, poiskali vsak svoj kot, kamor so poklekali že desetletja vsak večer, in odgovarjali Maruši, ki je molila naprej z nenaravnim glasom, da se ni vedelo, ali se z Bogom pogovarja ali prepira.

„Še to kito orobkajva,” je po molitvi povabil Gašper Boltežarja, ki je zehal in se pretegal sredi hiše.

„Pustita!” je velel trdo oče. Boltežarju so omahnile roke, ki jih je vil nad glavo. Gašper je izpustil storž na klop in pogledal očeta. Maruša je prijela za kljuko.

„Nabrskan je. Ne bom ga poslušala,” je sodila in šla pomivat.

„Nocoj se zmenimo,” je nenadoma resnobno poudaril oče. Mihor je zaprl knjigo, brata sta sedla k peči vsak na svojo stran.

„Gašper!” Oče je potrkal z nohtom po mizi.

Sinovi so poznali to trkanje.

„Gašper, kaj je z Lucijo?”

Brata sta se ozrla na Gašperja, ki je pogledal v tla in se z obema rokama trdo prijel klopi.

„Kaj je z Lucijo, te vprašam,” je ponovil oče trje.

Gašper ni dvignil glave.

„S čigavo?” je pomagal Mihor.

„To ve on bolje kot mi. — Povej!” Oče je potrkal z nohtom glasneje po mizi.

Gašper je izpod obrvi pogledal vanj, zardel do ušes, stisnil klop in poskusil izreči besedo. A mu je obtičala v grlu.

Boltežar se je sklonil okrog vogla peči in pogledal brata.

„Tak blekni!”

Takrat pa je Gašper šinil kvišku, trma mu je namrdala čelo.

„Kar je, je,” je izustil hripavo in pomeril proti durim.

„Ne gani se, dokler ni zmenjeno!”

Gašper je sedel na klop, da je zacvrkala pod njim, in ponovil:

„Kar je, je, pa če grem takoj od hiše.”

„Tako govori plaščar, ne pa sin s Podloga. Sram te bodi.” Oče je pljunil na sredo hiše.

Sinova sta gledala očeta in gledala brata, ki jima je pritajil prvo skrivnost v življenju.

„Ali res z Lucijo? Kajžarsko!” se je široko začudil Boltežar in pogledal brata okrog vogla peči. „Gašper, kam si gledal?” Brata sta hitro uganila, za čigavo Lucijo gre pravda.

„Kamor so oči peljale in tebi nič mar. Saj jo bom plačal!” Gašper je pograbil orobkan storž, ga med prsti zdrobil in vrgel drobljance na drugo plat hiše pod klop.

Tedaj je oče potrkal s sklepi po mizi. Vsi sinovi so se za spoznanje ponižali ob tem udarcu.

„Rekel, sem, da si plaščar, ne sin s Podloga.” Še enkrat je pribil s koščeno roko to trditev ob mizo. Vsi so umolknili, dokler ni povzel oče:

„Povej mi, ali si bil pes ali si bil človek?”

Gašper je gledal v tla. Mihor je spravljal Umno živinorejo na polico. Boltežar je svaljkal pod nogami orobkane storže, razmetane po podu.

„Odgovori, če te vpraša oče,” se je okrenil gospodar od mize k sinu.

„Rad jo imam,” je okorno priznal sin.

„Kaj govoriš potemtakem o plačevanju? Vzemi jo! Da bi se sedaj potepel po svetu, to je za psa, po pravici plačati pa tega noben denar ne more. Torej...”

Gašper je gledal z izbuljenimi očmi očeta. Mihor je prekorčil sobo gor in dol, se ustavil pred bratom in izbruhnil:

„Kajžarsko in prazno na Podlog! Gašper!”

To je veljalo očetu, ne bratu. Zato je brat molčal in odgovarjal oče:

„Njegova je, naj je prazna ali ni. Podlog je tako trden in razpotegnjen, da preredi sedem Lucij, ne ene same.”

Gašper je vstal, oči so se mu svetile, k očetu bi bil planil in ga objel, če bi znal kako.

Vstal pa je tudi Boltežar — sin, ki ga ni bilo bolj zadovoljnega človeka na svetu. Usekalo je vanj nekaj prečudnega, ko je slišal, da se brat oženi in da bo gospodinjala po hiši Lucija. Nikdar mu ni prišlo na um, da bi kdaj zapuščal Podlog. Še na semenj so ga težko spravili. Ta hip ga je zbolelo pri srcu, da je udrihnul:

„Če je taka, meni doto in pojdem!” Sam sebe se je ustrašil, da je sedel nazaj k peči.

„In še meni,” je dodal Mihor k bratovemu.

„Nikarta!” je poprosil Gašper, ki je bil mahoma ves mehak. „Lucija je tako dobra.”

„Doto!” je zarežal Mihor.

„Doto!” je ponovil Boltežar.

Oče je že stisnil pest, da bi užgal ob mizo. Razjezilo ga je in zaskrbelo. Vtaknil je zato pest v žep, se dvignil izza mize in si poiskal besede:

„Norci! Doto sem, doto tja! Tebi ta vogel, onemu onega — in tistile na peči — še tretjega. Le razkopljite hišo in zemljo — potem pa hajdi — z malho po svetu. Podlog je moj; dokler bom gibal, ga nihče ne bo trgal. Kdor pa hoče iti, naj gre; na vse vetrove peljejo poti s Podloga.”

Mihor in Boltežar sta se dvignila s klopi, Gašper je stopil proti očetu. Molče so obstali za hip in gledali vsak v svojo plat kot hrasti na gori.

„Kaj se pričkate, dedci?” se je prikazala med vrati Maruša. „Pojdi!” je velel oče rahlo; „se bomo brez tebe.”

Maruša je užaljena zadrlesknila duri. Prvikrat, odkar je po umrli gospodinji prijela za kuhalnico, so skrili pred njo družinsko tajnost.

„Za tujo žensko ne bom vlekel in garal; jaz pojdem,” je gledal Mihor na polico, kamor je bil vtaknil knjigo. Ne očetu ne bratu ni mogel dati oči.

„Tudi jaz, tudi jaz,” je prikladal bratu Boltežar in z nogo iskal pod pečjo cokle.

„Oh, zakaj?” je poskušal mečiti Gašper, ki mu je oče prevzel besedo:

„Za tujo žensko? Lucija ne bo tuja in če je z njo, kakor mi je pripovedovala Božnarica sama, ne bo, ampak je že naša. Za koga sem vlekel in garal jaz? Vsak zase — in vsi za Podlog. To je pamet, vse drugo je norost. Kdor hoče za norostjo, naj se zgodi, kakor sem povedal.”

„In se bo,” je vrgel Mihor oguljeni suknjič na pleča in šel. Za njim je ropotal v coklah čez prag Boltežar in ponavljal grožnjo za bratom.

Oče je sedel nazaj k mizi. Gašper se je vrnil k peči. Nad njima so bobneli koraki sinov, ki sta šla spat v zgornjo sobo. Nerazločne, a trde besede so trkale ob strop. Šimen si je podprl glavo. Gašper je gledal očeta, odpiral usta, se premikal na klopi, toda ziniti ni mogel.

„Tega ti je bilo res treba,” je oče z vzdihom očital sinu.

Gašper ni pogledal v tla. Svetlo je zrl v revno luč pod stropom in na smeh mu je šlo.

„Ali ni Lucija kar prava ženska, oče?”

„Je. Sem jo videl pri žetvi, v hlevu in pri peki, ko nam je hodila v dnino. Ženska — kakor gre.”

„In kako narejena! Na vse kraje in konce prav,” je kar privzdigovalo Gašperja.

Oče se mu je skrivaj namuznil, malomarno odmahnil z roko in menil:

„Seveda, tvoje oči vidijo samo to. — Ampak onadva!”

„Saj ne pojmeta zaradi Lucije. Saj sta bila vedno dobra z njo.”

„Brat ne poznaš tako bratov kot oče sinove: pojmeta, ti pravim.”

„Pregovorim ju...”

„Saj je vseeno. Če bi ju Bog ne bil dal, bi se Podlog ne bil podrl. In če gresta, se tudi ne bo. — Ti glej, da še ta predpust urediš.”

„Še ta predpust?”

„Le kaj izprašuješ! Našega rodu otroci se bodo pod našo streho rodili. Za nedeljo dobi može in zasnobite. Povej, da bomo svatovali na Podlogu — in ne po bajtarsko.”

„Oče, oče, res ne vem...” je skušal sin vstajati od peči. Objel bi bil očeta, ko bi ne bilo to tako tuje na Podlogu.

Vendar je nerodno stopil do njega, ga prijel za roko, mu jo stiskal, mežikal z očmi, kamor so silile solze, požiral sladko grenkobo in obljubljal: „Oče, tako vam bo stregla Lucija, po angelsko...”

Tudi oče je potegnil sapo skozi nos in gledal na bogca v kotu.

„Spat pojdiva,” ga je odgnal od sebe.

Gašper je zginil v hlev, kjer je imel pograd, da je kdo pazil na živino tudi ponoči.

Oče je zapahnil za njim duri, se vrnil v hišo, sezul se in nato tiho stopil na klop k peči, pobožal Štefo, ji popravil vzglavje in dolgo gledal v smehljajoči se obrazek s sklenjenimi rokami, kakor bi molil. Nato se je ozrl po hiši, da se je prepričal, ali sta res sama s Štefo, se nagnil nad dekličjo glavico in jo nežno poljubil. In še enkrat se je zagledal vanjo: „Kakor mama, prav taka je!” Nato je pomočil palec v kropilček za vrati, pokropil otroka, ga prekrižal in mu zašepetal: „Lahko noč, ljubka moja.”

II

Gašper je prižgal hlevno svetilko, jo obesil na kljuko nad vzglavjem pograda in legel, kakršen je bil. Niti klobuka ni snel z glave. Živina je prežvekovala. Plavka je včasih globoko zasopla, se prelegla, zasmrčala kot v skrbeh in počivala dalje. Gašper je gledal v strop, kjer so se blesketale kapljice strjene sopare. Samo od sebe se mu je smejalo. Preudarjal je, kakšne noči so mu tekle in se vlekle, zlasti od takrat, ko mu je Lucija pred kratkim razodela skrivnost. Luči tedaj ni strpel. Bal se je, da bi se videle njegove misli in skrbi. Nocoj pa mu je gorela luč, drobne zvezdice so se utrinjale v kapljicah po stropu; kot da je v božjem hlevcu. Mislil je in nič ni mislil. Oče, Lucija, brata, poroka, svatba — vse je bila ena sama lepa pravljica.

Hipoma ga je vrglo kvišku. Samo trenutek je posedel na stranici, nato je oprezno pogledal skozi vrata. V hiši je bila čez in čez tema. Tudi brata sta luč že ugasila. Upihnil je svetilko in šel po prstih iz hleva.

Na gosto je snežilo. Gašper je tipal po predrju, na koncu hleva se je pa spustil nizdol na celo. Zaprašil se je v metež, oral gaz in še malo mu ni bilo mar, da bi zgrešil. „Srce mi sveti,” je pomislil in kar zavriskal bi bil v gluho noč.

Pri Božnarjevi bajti se je oddahnil. Strašno so ga srbeli prsti, da bi potrkjal na kamrno okno, kjer je spala Lucija.

„Nocoj pa ne na okno! Drugače napravim.”

Z glasnimi in prešernimi koraki je šel pod okni in potrkal na vežne duri: enkrat, dvakrat. Nato je počakal. V hiši se je zasvetila luč. Gašper si je mel roke, ne od mraza, od veselja. Po poti si je pripravil besedo, kako jo pove Božnarjevimi, in posebej še za Lucijo eno. Kje so bile sedaj besede, ko mu je srce tako razsajalo, da bi ga lahko slišala Lucija v kamro.

„Kdo je?” se je oglasilo od znotraj.

„Dober prijatelj.”

Mati v hiši ga je spoznala po glasu.

„Jezus, Gašper! Prav gotovo sta se sprla z očetom.”

Božnar, naglušen, ga ni spoznal.

Lucija pa je v kamri zaihtela: „Zakaj ste mu povedali?” Vsa se je tresla in vendar bila vesela. Božnar je šel v vežo, prijel za zapah in še enkrat vprašal:

„Kaj je?”

„Nič hudega! Vse prav pa dobro!”

Zapah je zdrsnil v zid. Božnar je svetil z dvignjeno lučjo Gašperju v lice in ga prepoznal. Ves je bil zameten.

„Ti moj Bog, v takem vremenu hodiš!”

„Kaj vreme! So druge reči, oče.”

Tedaj je bila v veži že mati, ki je hitro segla po metlici in mu stepala sneg s pleč in škornjev.

„Ali sta se z očetom?” je pošepetala mimogrede Gašperju. „Ne povej vsega, lepo te prosim.”

„Vse, mati, nocoj pa vse!” je rogovilil Gašper in ji ušel v hišo. Oči so mu iskale Lucije. Ona pa je vrata v kamro priprla.

„Da te je v takem prineslo?” je ponovil Božnar in obešal svetilko na kaveljček pod stropom.

„Saj me je res tako neslo, da sem kar prifrčal,” se je smejal Gašper.

Mati ga je ogledovala od peči, kamor je sedla. Ni ga razumela, toda strah ji je vendarle kopnel.

„Kako sta opravila z očetom?” je ponovila glasneje, da je slišal tudi Božnar.

Gašper je hodil gor in dol, pomolčal, da je dražil mater, in seveda mislil na Lucijo, ki je skrita za vrati pritiskala roko na ključujoče srce.

„Kako sva opravila?” Še dvakrat je premeril sobo. Nato se je ustavil in govoril bolj v kamrna vrata kot očetu in materi:

„Tako sva se domenila, da bo še ta predpust Lucija pri nas.”

Božnar je poslušal z odprtimi usti, materi je od nejevere, kakor je dobro slišala, uteklo vprašanje: „Kaj praviš?”

Gašper pa ni ponavljal in ni mogel več strpeti. Vdril je v kamro.

„Kar mojškro k hiši! Lucija, v nedeljo pridem z možmi — in...”

Gašper je obstal med podboji. Na postelji je sedela Lucija. Luč, ki je šinila skozi odprtino, je osvetlila solze, ki so se ji pri tej priči usule.

„Lej jo no,” je skušal biti Gašper nežen, „nikar no! Pa saj so od veselja, jeli?”

Prestopil je prag, jo prijel za roke in jo vedel v hišo.

„Takale res ne grem,” se mu je trgala iz rok, smuknila nazaj v kamro in se še dooblekla.

„Tako je, Božnar; ga ni moža kot naš oče!”

Stari je zmajeval z glavo. „Bosa bo ta; vinski se mi zdiš, Gašper.”

„Za norce nas ima Podlogar, nas kajžarje. In tebe povrhu,” je poprijela še mati.

„V nedeljo vam pokažem norce, ko pridemo. Le glejte, mati, da bo cvrtja do stropa.”

„In na Podlog z našo? Tako ne misliš!”

„Pa prav tako.”

Lucija je prišla iz kamre. Gašper je stopil tik k njej. Bila je zardela kot otrok, ki se prebudi iz sna. Na dolgih vejicah ji je visela vlaga solz. Težki kiti sta ji tekli na pol razpleteni po plečih. Gašper ni več skrival. S trdo, delovno roko jo je objel krog pasu in jo pritisnil k sebi.

„Kako si mrzel,” se mu je odmikala vpričo staršev Lucija, ki je začutila skozi rokavce hlad snega z Gašperjevega suk-njiča.

„Mrzel je sneg, jaz pa kot žerjavica!”

„Pustimo norčije in se pogovorimo, kot gre,” jih je ves zresnobljen vabil Božnar za mizo.

Sedli so in Gašper je pripovedoval... Vsem je šlo na jok, samo Gašperju ne. Dolga je bila izpoved, da je minila polnoč, preden so si vse povedali in se razšli. Lucija je stopila z Gašperjem čez vežni prag. —

„Pa ti zapahni!” je naročala mati Luciji in se umaknila iz veže.

Zunaj je še venomer snežilo. Gašper je z razpetim suk-njičem branil Lucijo, ki se je nagnila na njegove prsi.

„Ne veš, kako me skrbi iti na Podlog! Jaz, kajžarska, na tako zemljo! In še zaradi tvojih bratov. O Gašper, razprla sem vas.”

„Še si bomo dobri, nič se ne boj.”

Lucija je drgetala, piš ji je zaganjal snežinke v lice.

„Pojdi!” jo je spustil Gašper, ko se je hipoma domislil, kako je z njo. „Da se ne prehladiš.”

Zavil je krog vogla, zavriskal na vso lašč, Lucija pa je tiho zaihtela.

III

Po tej noči se na Podlogu ni na videz prav nič izpremenilo. Pela je žaga, pela sekira; vsak dan je poskakovala živina, ki so jo gonili na korito, zajemali so iz ene sklede, molče kot sicer.

Toda večer je doslej tako edino družino razpostavil na tri tabore. Mihor in Boltežar sta uhajala nenavadno zgodaj na izbo, oče in Gašper sta nenavadno dolgo sedela v hiši. Maruša pa je brundala pred pečjo, ropotala z burklami, nosila strašno šobo, ker je vse slutila in ničesar vedela.

Mihor in Boltežar sta ležala oblečena na posteljah. Na mizici jima je brlela luč.

„Jutri pojde snubit. Može je dobil,” je začel Mihor in predejal nogo čez nogo, se uprl s prsti v končnico, da je zaškripala.

„Kako veš?”

„Zaplaznik mi je povedal. Njega je naprosil.”

„Kaj pravi Zaplaznik?”

„Norce mu kaže. Prazno žensko na Podlog.”

Boltežar je utihnil in premišljeval, ali bi povedal ali utajil. Toda ženitev je brata tesno zbližala.

„Mihor!”

„Kaj?”

„Lucija je brdka.”

„Kajžarska, ki je ne goni delo. Zato je kakor iz strdenja.”

„Pa tudi poprime. Saj smo jo imeli v dnini.”

Mihor je dvignil glavo.

„Boltežar!”

„No?”

„Tako govoriš, kot bi jo snubil ti.”

Boltežar je spet utihnil, se nato dvignil na komolec in počasi spravil tajnost na dan:

„Res sem že mislil, da bi se priženil k Božnarju.”

Mihorju je omahnila glava nazaj na blazino. Zasmel se je.

„Zakaj se smeješ? Kajža ni tako pod nič, za par goved bi z doto še prikupil in bi se živelo. In bi tako rekoč ostal kar pri domu.”

Mihor se je spet zasmel.

„Ali ti je zajec pretekkel pot? Zato se kremžiš. Ji pa postani za hlapca, ko ji ne boš za moža.”

Boltežarja je bolelo. Nemiren se je dvignil in sedel na posteljo.

„Ne bom za hlapca.”

„Boš, če ti le reče.”

„Kdaj pojdeš ti?”

„Ko bo dognano, takoj.”

„Jaz tudi.”

Oba sta ležala tiho in zrla v strop, kjer je trepetal svetel kolobar od zasenčene luči.

Od spodaj, iz hiše, se je nerazumljivo slišalo pogovarjanje očeta in Gašperja. Oče Šimen se je ves prerodil. Kot bi šlo za njegovo poroko. Na vsako malenkost je mislil, do podrobnosti vse preudaril. Gašper pa mu je bil vdan kot šolarček.

„Torej tako!” je sklenil oče. „Voleta pobijemo, prašiča za-

koljemo. Naprosi klavca, po kuharico pojdem sam. Vabi tako, kot se je s Podloga vedno vabilo: vse!”

„In za druga? Ali naj mi je Mihor ali Boltežar?”

„Morda ne bo nobeden.”

„Tega mi vendar ne napravita.”

Oče je skomizgnil z rameni.

„Tudi brez teh trm ne bo nihče lačen na naši svatbi.”

„Preprosim ju.”

„Poskusi!”

Oče je zataknil pratiko za podobo pod stropom in vstal od mize, Gašper mu je želel lahko noč. Pred vežo, na kamnitem podiču, ki ga je kril napušč na dveh stebreh, mimo katerih so držale stopnice na levo in desno, je obstal Gašper. Zvezde so se utrinjale v zimsko krajino. Daleč spodaj, izza gozdiča, je gledala v noč rdeča lučka. „Lucija,” je pomislil Gašper in zahotelo se mu je do nje.

„K bratoma moram,” se je premagal in še stal na hodniku ter razmišljal. Desetkrat je zavrgel besedo, ki si jo je pripravljaj. Na svetu mu še ni bila nobena reč tako težka kot ta pot do bratov. Kakor rešilna misel se mu je utrnilo: „Morda že spita!” Stopil je krog hiše. Še je gorela luč v izbi.

Vrnil se je na podič in spet razmišljal. Nič se niso prepirali, celo govorili so, kar je bilo treba, in vendar drugačen je bil sam, drugačna sta bila brata.

„Naj bo, kar bo,” se je slednjič okrenil, tiho odprl vrata in šel po stopnicah na izbo. Vsaka stopnica je zaječala pod nogo. Še nikoli menda niso tako škripale.

„Še bedita?” je počasi odprl vrata in stopal v izbo.

„Še,” je po kratkem premolku odgovoril Boltežar.

Gašper je šel k luči in jo nekoliko privil: „Diši po smrdljiv-

cu." Nato je sedel na edini stol, ki je bil tik mize. Brata sta ležala in zrla nemo v strop. Gašper, ki se je ves izpremenil v teh dneh in postal zgovoren, ni mogel umeti tega molka drugače, kakor da sta jezna.

„Prijetelji bodimo!" je začel.

„Kdaj smo se pa sprli?" je bil nagel v oporekanju Mihor.

„Nismo se. Zato sem vaju prišel prosit: Kdo mi bo za druga?"

„Jaz že ne," je hitro odbil Mihor. „Naj ti je Boltežar."

„Ali mi boš?" je plaho vprašal Gašper.

„Če Mihor noče, ki je po starosti na vrsti, kaj bi jaz?"

Ko bi bil Gašper, kot je bil, bi bil vstal in odšel. Ali ljubezen ga je prevzela, da se niti nad voli, ko so najbolj nagajali, ni raztogotil, kako bi se nad bratoma.

„Nalašč pravita tako; dva brata pri hiši in bi prosil druga drugod! Kaj takega svet ne pomni. Mihor, le obljubi mi. Veš, ti bom za starešino, ko se boš ti."

„Maram za ženske! Jaz pojdem od hiše."

„No, Mihor, zakaj si tak? Da bi te Lucija pregnala! O, ne bo nas cedila, ko je tako dobrih rok. Ne bojta se. Zakaj bi se razhajali zavoljo nje? Ali še vesta, ko je mati umirala? Kako je prosila pred zadnjim vzdihljajem: Radi se imejte! In Lucija, kar cele noči prejoka, ko sem povedal, s čim mi grozita.

Reva."

„Pa mu bodi!" je poskusil pregovoriti Mihorja Boltežar, ki se mu je Lucija zasmilila.

Mihor se je zasmel, a Gašper ni umel, zakaj. Boltežarja je pa smeh neznansko zbolel. Zato se je ogrel, dvignil na postelji in začel:

„Veš. Mihor, čuden si pa tudi. Tega ni treba, da bodo pov-

sod bobnali o našem razprtju. Bodi mu za druga, potem pojdeš. Jaz tudi.”

„Za druga mi boš in potlej ne pojdeteta nikamor.”

„Le doto mi pripravi,” se je usedel na rob končnice Mihor.

„Ne morem ti je dati, ko nimam in ne vem, če bom kdaj imel.”

„Kako?” ga je nejeverno pogledal Mihor.

„Oče mi še ne prepíše. ‚Skažita se z Lucijo,’ pravi. ‚Če ne bosta za Podlog, imam še tri druge.’”

Mihor je tako radoveden prisluhnil, da je okrenil glavo proti Gašperju. V luči je bilo videti, kako mu je zadovoljna senca preletela obraz.

„Da ti ne izroči?” je zategnil kakor nejeveren.

„Ne izroči mi,” je ponovil Gašper.

Tedaj je hipoma sedel na stranico postelje še Boltežar. Brata sta se ozrla vanj.

„Tako, potemtakem...” Boltežarju ni tekla beseda. Sunil je zajca, ki je gledal izpod postelje, da je zaropotalo. In kakor da mu je ropot razvezal pravo besedo:

„— Potlej boš pa vzel Lucijo le za deklo. Neumna je, če pride.”

Mihor je škodoželjno pogledal Gašperja in kimaje pritrjeval Boltežarju.

„Za kakšno deklo?” se je postavil takoj Gašper. „Za deklo? Kaj še! Ali si ti za hlapca? Ali sem jaz, ali je Mihor za hlapca na Podlogu? Lucija bo naša — in potlej...”

„In potlej?” je pograbil Boltežar.

„In potlej — kakor bo oče izprevidel in Bog dal.”

Boltežar je zdrsnil s postelje in začel hoditi po sobi. Us-

njene opetnice, s katerimi so bile obšite debele nogavice, so šumele po podu. Vsi so umolknili.

„Neumna je, če pride za deklo na Podlog,” je ves goreč razmišljal na glas Boltežar. „Gospodinja na kajži je le več kot dekla na gruntu. Neumna je. — In sram jo bo. — Še mene bo sram — z njo vred. — Za deklo!”

Mihor je pomežiknil sam sebi in se zasmel, da ga je Gašper vprašujoče pogledal:

„Zakaj se smeješ?”

„Kar tako.” In se je še enkrat zasmel, ko ga je Boltežar izpod čela ošinil s hudim pogledom.

In so spet umolknili, dokler ni začel Gašper:

„Bratje smo. Dobri smo si bili. Naredimo, kakor je mati prosila. Mihor, bodi mi za druga, ali pa ti, Boltežar.”

„Jaz ne,” se je hitro odločil Boltežar.

„Pa bodi,” mu je sedaj nagajivo prigovarjal Mihor.

„Nočem!” je bil rezek Boltežar, kakor ne zlepa kdaj.

„Mihor, kot se Bog prosi, te prosim, ne odreci. Glej, v škripce sem zašel. Če bi oče ne bil tak mož, kaj vem, kako bi se bilo izteklo.”

„Treba ti je bilo tega.”

„Ti ne umeš.”

„Kaj bi ne umel? Ženska je ženska. Kaj si se lovil za njo? Je ni, da bi z mezincem žugnil po njej.”

„Vsak sam najboljše ve,” je vzdihnil Gašper. Vsi so spet pomolčali. V sobici je bilo čisto tiho. Ni tiktakala ura, ki je pokvarjena visela pod stropom. Samo Boltežarjeve opetnice so pošumevale po podu.

„O, mati! V grobu jo bodo oblile solze, ker smo taki. Ali naj

se od sramote v tla vderem? Mihor, če si človek, usmili se me.”

Gašperju je šlo po sili na jezo in na jok. Brata sta ga gledala. Odkar je nehala Štefa jokati, tega glasu ni bilo čuti na Podlogu.

„Ali ti oče res ne izroči?”

„Kakor pri spovedi sem vama povedal.”

„Zavoljo matere in še zaradi jezikov — naj bo po tvojem.”

„Mihor!” je skočil k postelji Gašper in mu stisnil roko. „Mihor, mati se ti je v grobu nasmejala in zahvalila za to besedo. Povrnjeno ti bo, ne boj se.”

Hitro je prijel za kljuko, kot bi se bal, da bi si Mihor le še premislil. Na pragu se je okrenil.

„Jutri pride krojač in vama umeri obleke. Oče je blago že kupil. Črno je, da se kar spreminja. Vsi bomo kakor eden. Oče tudi. Lahko noč!”

In je naglo odšel po stopnicah, ki so bobnele pod veselimi nogami.

„Zakaj si mu obljubil?” se je postavil Boltežar pred Mihorja.

Ta se mu je zasmel: „Ker nisem zaverovan v Lucijo kot ti.”

„Mihor!” mu je požugal brat. Mihor se mu je še enkrat zasmel, se zakopal pod odejo in obrnil v steno. Boltežar je še nekaj časa drsal z opetniki po podu in zamišljen povešal glavo. Nato je treščil strt in jezen na ležišče in obrnil hrbet proti bratovi postelji.

Gašper je svetil po hlevu, potapljal telička, ki ga je dobila Plavka, popraskal med rogmi voleta, ki je bil namenjen za

zakol, mu segel v hlam in ugotavljal rejenost. Z vse drugačno skrbjo je šaril med živino, odkar je bil ženin.

Ko je že mislil leči, se mu je zdelo, da ga je nenadoma nekaj poklicalo. Obstal je pri pogradu in pomišljal. Nato je obesil luč, šel ven in zrl po belem bregu.

„Moram,” se je odločil in zdrsnil po gazi.

Pri Božnarju ni bilo več luči. Potrkal je na okno Luciji.

„Kaj je, Gašper?” je dahnila ona za šipo.

„Mihor bo za druga!”

„Bog, ta bodi zahvaljen,” se je razveselila Lucija.

Gašper pa je zatisnil okno, ki ga je odprla. „Zapri! Mraz je!” In je šel.

IV

Po Gašperjevi snubitvi je zašumelo po hribih in grapah krog Podloga, pravi šunder pa so zagnali šele v nedeljo, ko so ju oklicali. V krčmi pri Štebucu, ki je bila edina poleg farne cerkve, se je po rani maši nateplo ljudi, da je za zajtrk pripravljena obara izginila iz kotla, kot bi trenil.

„Da je taka tica, kdo bi si bil mislil,” so začele dekleta, ki niso prišle v krčmo iz navade ali potrebe, marveč od jeze in zavisti. Zato so Lucijo opravljale in obrekovale:

„Kajkrat sem si mislila, pa sem molčala. Ali ste videle, kako je znala pogledati?”

„Samo fante! Med nami je gledala v tla in imela spodobne besede že za kvante.”

„Nobena mačka ni bolj hinavska.”

„Pa se je znala naličkati!”

„Ko ni imela — kajžarska — s čim pregnati dolgega časa. Zato vse frli krog nje.”

„Jaz pa pravim, naj ima tega pomolajdeža dolgega. Enkrat sem plesala z njim, pa imam še danes otiske na prstih, tako me je ocoklal. Ga ne maram za deset Podlogov.”

In so jezno srebale cinke z obarne juhe.

Pri sosednji mizi pa so sedeli gruntarji in kajžarji. Gruntarji so držali skupaj in bili vsi ene misli, da je Šimen neumen, ker trpi tako mlado k hiši. Kajžarji so si mislili svoje, ugovarjati si vendar niso nič kaj upali.

Pri kajžarjih je sedel in vrtel med prsti šilce brinovca tudi stari Vorena, ki je samski stanoval v revnem čebelnjaku. In še ta ni stal na njegovem, ampak na srenjskem. Izpod silnih obrvi, ki so mu kot siva kodelja visele pod čelom, je ogledoval gruntarje, dokler mu ni bilo dovolj.

„Možje, možje!” je začel glasno.

Gruntarji so se malomarno ozrli nanj.

„Zini, Vorena,” ga je ščuval s komolcem droben krojač, kajžar.

„Možje, nimate prav.”

„Tako je. Vorena nas bo poučil, ki mu stoji čebelnjak iz našega usmiljenja na srenjskem.”

„Koritnik, pošteno sem prosil in srenja mi je dovolila. Ali ne?”

„Ne očitaj mu,” je miril Zaplaznik Koritnika.

„No, Zaplaznik,” je povzel mirno Vorena, „ali nisi ti snubil za Gašperja?”

„Sem.”

„Torej za moža te je naprosil ta s Podloga, pa si kakor baba. Zakaj ga objedaš?”

„Če me prosi, ali bom rekel: nočem.”

„Reci nočem ali hočem, to je tvoja reč. Možu pa gre, da je eden in isti — tukaj in tamkaj.”

„Kaj pa mu je rekel čez čast?” se je oglasil gruntar, ki je imel dve hčeri, zreli za Podlog.

„Šimen ni neumen, če ženi sina z Lucijo,” je sodil Vorena.

„Mar bi se ti ponudil k Božnarju, da bi ti ne bilo treba na srenjskem ležati,” je zabavljaj gruntar.

„Nehaj in pusti Vorena, naj razodene.”

„Ne bom jaz razodeval. Prerok govori: Gorje vam, ki hišo

k hiši stavite, vinograd k vinogradu in njivo k njivi stikate! Mar ste sami na svetu?"

„Kaj se to tiče nas?"

„Vi ste tisti! Vse na en kup!" je vzrojil krojač.

Kajžarji so potrkali s kozarci ob mizo, da je krčmar Štebuc skrben stopil k pivcem.

„Tako je!" so pritrjevali krojaču dninarski kajžarji. „Svet naj se zravnava. Šimen s Podloga je mož."

„Mož, mož!" je trkal krojač ob mizo.

„On je. Kaj si pa ti, šivankar?" se je spravil nadenj bogat gruntar. „Ti, ki ti tvoj grunt orje krt, gnoje pa ptiči izpod neba?"

Krojač je planil pokonci, omizje je vse križem zavrelo, dekleta so od peči vlekla z gruntarji, celo kajžarske. Krčmar Štebuc je mahal z rokami in miril. Toda njegov šušljajoči glas je tonil med vriščem.

Tedaj pa so se odprle duri. Mednje je stopil Podlogar, plečat, da se je kar tema naredila.

Kot bi odrezal, je vse potihnilo.

„Mar se bomo spopadli?" je veselo vprašal Šimen.

„Eh, nič, nič. Zbesedili so se, samo zbesedili. Beseda je dala besedo. Tako mora biti. Ni hujšega dolgega časa, kot je mrtva krčma. — Kaj bi, oče Šimen? Klobasico še imam. Samo eno. Zate sem jo prikrikl," se mu je dobrikal Štebuc.

„Postavi najprej dva štefana na mizo, da bo vredno točiti."

Gruntarji so se stisnili in posadili Podlogarja medse.

„Zahvaljen, Šimen, ki ženiš sina z Lucijo. Pred Bogom in ljudstvom boš povišan!" Krojač je rinil predenj frakelj in mu napival. Podlogar je srknil kapljo pa slišal bogatega soseda, ki je namignil: „Kaj hoče, če je pa sramota pred pragom." Šimen

je izza frakeljna šinil s pogledom v soseda. Nato je porinil steklenico krojaču in ukazal:

„Sosed, naj te ne skrbi ne naša sramota in ne naša čast. Tolikanj prostora je že še na Podlogu, da bo stala postelja za Lucijo in bo tekla zibka za njene in naše otroke.”

Sosed je gledal v mizo, dekleta pri peči so zardevale, izmed splošnega molka se je pa dvignil Vorena, pismouk. Stopil je do Šimna in poiskal njegovo roko.

„Šimen, mož svetopisemski si. Bog je v tebi!”

In solza se mu je utrnila na razkuštrano brado.

„Na svatbo pridi, Vorena. Sedaj pa pij in molči.”

„Bom,” je pritrdil puščavnik s srenjskega sveta.

Štebuc je točil in tovoril nove šefane na mizo. Med gosti ni bilo več žal besede. Poslušali so Podlogarja, kot se poslušaj kralj, ko jim je razodeval, da je najel godce progarje, dve kuharici in da nihče iz soseske ne sme manjkati pri svatovščini.

Ko so se razhajali, so ščipali od vseh plati krojača: „Meni narediš! — Moram imeti! — Najbolj ugnano obleko imam jaz!”

Krojač si je najel kar dva pomočnika in šival noč in dan in pel in razlagal:

„Tako je! Svet se mora zravnati!”

V

Na Podlogu je nastala zadrega, hujša kot ob košnji. Prišli so zidarji belit, najete dninarice so ribale tla in posodo, čevljar je klepal po kopitih, vozili so iz mlina in v mlin, vsak dan je kdo hitel v trg in vsak je prinesel k domu breme blaga in jestvin in posode. Drug drugemu so podajali duri, da uboga Maruša, vsa zbegana, res ni več vedela, kje se je drži glava.

Sredi vsega direndaja pa je stal on: oče Šimen; vzravnal se je, kakor bi mu bilo zdrsnilo dvajset let s pleč; vse je videl, za vse vedel, vsem veleval.

Fantje sinovi so dobro poznali očeta. Po cele mesece se je včasih potajil in jim prepuščal gospodarstvo. Če je pristopil Gašper in želel: „Oče, kako bi naredili?“ je odgovoril: „Tako, da bo prav.“ Vselej pa, kadar je šlo pri hiši zares, ob košnji, ob žetvi in mlačvi, ob živinski bolezni, tedaj je poprijel sam in tedaj pri hiši ni nihče ne pomislil ne žugnil. Ena sama misel je prevzela vse, in ta je bila očetova.

In tako v živo kot sedaj jih še ni nikdar prevzela. Mihor in Boltežar sta bila uri, ki ju je gnala očetova misel. Opolnoči sta hodila spat in celo, ko sta bila sama med seboj, so molčali pogovori. Obrnila sta se vsak v svojo steno. Potrkalo in zbodlo je za hip v srcu, toda zinil ni nobeden. —

Božnar pa je brez hrupa pripravljaj Luciji balo vsem zemljakom na kljub.

Ko so na večer pred zadnjimi oklici zapele trobente progarjev in se zazibali vozovi po klancu izpred Božnarja proti Podlogu, je drla vsa soseska skupaj. Cele procesije žensk in otrok so obstopile vozove. Lucija je delila iz rešeta, sicer zoper šego kajzarjev, težke kose pogače vsem, kdor je le stegnil roko.

In ko so pripeljali balo na Podlog, je oče Šimen svojeročno postavil dva škafa vina pred hišo: dva korca je spustil vanju, da je zajel, kdor in kolikor je hotel.

S to uro se je že začelo gostovanje na Podlogu. Vozači so večerjali, vino, ki ga ni bilo sicer nikoli na mizi, je teklo, kot bi ga natakali izpod curka pri koritu. Kdor koli je majčkeno poprijel in nesel z voza v hišo, že je zagriznil v pogačo. Lucija pa je med otročad delila in delila... Tak je bil ukaz očeta Šimna, ki je hodil med vrvežem ves slovesen in svatovski. Progarji so se utaborili pred podom in jih narejali, da se je razlegalo do fare.

Ženin Gašper je bil razburjen, da se mu je stari skrivaj muzal in nič rekel. Ko bi bil pri košnji tak, dvignil bi oče vile nadenj. Vse mu je letelo iz rok, tekal je sem in tja, nič več ni vedel, kam bi se dejal. Zato pa je bil Mihor kakor očetova roka. Čuden mir mu je gledal z obraza in v tem miru so se ustnice neprestano rahlo krivile v smeh, ki se mu je natanko poznalo, da ni veselje, da je skrita poroga. Kljub temu je z oči bral očetovo voljo; vselej, še preden je oče ukazal, je že držal za delo. Oče — in samo on — je bral v tem smehu Mihorjevem in videl sinu v dušo. Toda izdal ga ni. Niti enkrat ni trenil z očmi, da bi ciknil na sina. Boltežar pa se ni zavedal, kaj je z njim. Vino ga je razgrela, pred godci je hodil in poskakoval s štefanom na glavi. „Na zdravje Lucije!” je vabil in točil.

Da ni Šimen oznanil vozačem in godcem nedelje, zapili bi bili in zarajali nedeljsko mašo.

Nedelja na Podlogu je bila nemirno tiha. Kuharica in najete strežajke so sicer delale na vse pretege, toda na domače je leglo nekaj slovesnega in skrivnostnega. Sam oče je bil molčeč in se je, prej tako vzravnan, upognil. Govoril ni nihče. Edino Štefa je vesela stikala po kuhinji, hodila v čumnato ogledovat gore pogač, potic in cvrtja pa spet v zgornjo hišo pretipavat in ogledovat novo oblekico, ki ji je bila umerjena kot najmlajši družici za svatbo. Gašper je bil nepokojen. Kajkrat si je primeril suknjič, pokril klobuk, pa tipal rdečo žido za trakom, spet vse spravil in nato drgnil z nakredano krpo težko srebrno verigo. Ure so se mu vlekly v večnost. Brez spanca je pričakal jutra, ob katerem je spet vse oživel. Progarji so zagodli, svatje so se vriskaje zbirali, ura odnoda k poroki je napočila.

Tedaj, preden je sedel sin na voz, da se odpelje po nevesto, sta se sešla oče in Gašper v zgornji hiši. Nema sta si gledala v oči, dokler ni sin padel na kolena in zaprosil:

„Oče, odpustite mi, če sem vas kdaj razžalil. Blagoslovite me.”

Šimen ga je prekrižal prvič: „Bog naj te blagoslovi, ki te bo, če Ga ne boš zapustil.” In prekrižal ga je drugič: „In blagoslavljam te jaz, tvoj oče, da ne pozabiš četrte žive dni.” In prekrižal ga je tretjič: „In še matere blagoslov iz nebes nadte, da bi bila Lucija kakor moja rajnica.”

Sin je vstal. Oba sta molčala, si stiskala roke, grenko jima je postalo v grlu, dokler se niso orosile oči in sta se ločila.

Krog poldneva so se vrnili svatje od fare. Gašper je skočil s koleslja in skrbno pomagal Luciji z voza. Lucija je bila kot

roža. Vsa cerkev je pri poroki strmela vanjo in najbolj zavistni jezik ni črhnil. Svatje so se zgrnili krog poročencev, progarji so igrali in ženin je peljal nevesto po stopnicah na podič pred duri, ki so bile seveda zaprte.

Starešina je potrkal nanje in dokazoval, da imajo vse pravice do hiše, na kar se jim je po dolgi pravdi odprlo. Na pragu se je prikazal Boltežar. Na lesenem ploščku je držal majčkeno potičico, vso v rdečih pentljah. Stopil je pred nevesto in ji ponudil. Hrustu, ki je premetaval hlode kot žveplenke, se je tresla roka, da so pentlje trepetale. Godba je utihnila, svati so prisluhnili.

„Na, Lucija! V znamenje, da kruha v naši hiši ne boš nikoli stradala.”

Lucija je vzela in segla Boltežarju v roko, od razburjenosti vso potno. Stisnila mu je v dlan križani tolar in rekla: „Bog te plačaj in usliši!”

Nato je povzel Boltežar, ki je pa bolj izjecljal, kot izgovoril: „In nič več ne pojdeš čez ta prag od hiše, dokler te ne poneso.” In je prijel nevesto, jo dvignil ter postavil čez prag v vežo. Ko jo je vzdignil in pritisnil nase ter je zašumela krog njega njena obleka, se mu je stemnilo pred očmi in ga stisnilo pri srcu. Zmeden je šel po sapo in globoko vzdihnil. Družici Štefi se je zdelo vse to tako zabavno, da je plosknila in prosila Boltežarja: „Še mene!” Namesto Boltežarja pa je stopila k njej Lucija, jo tesno objela in očitno poljubila, kakor je ni še nihče.

Tedaj so udarili godci, završalo je med svati, ki so se posajali krog miz, šibečih se od jedil.

Zadnja je sedla nevesta. Lepa in nič prešerna se je sukala med svati in imela za vsakega pripravno besedo. Njene oči so

izsledile vsako zadrego. Kjer koli je bilo ob gneči kaj nereda na mizi, vse je videla. V hipu je bila tam, donesla krožnik, premaknila čaše; najbolj plahim je najbolj stregla, oblastne pa je znala prositi toliko ljubeznivo, da se ji je vdal vsak.

Če je zdrsnil košček kruha na tla, je bila Lucija, ki ga je spoštljivo pobrala. Vseh oči so jo spremljale, hvalile in božale. Obsodba gruntarjev pri Štebucu je bila pisana v vodo.

Za durmi je pa stal Šimen, sredi zime golorok, da so se mu svetili beli rokavi. Nobeno oko ni tako používalo Lucije kot njegovo. Zadovoljen smeh mu je obkrožal usta. Ko se je pritisnil na zadnji vogel mize, mu je namignil Zaplaznik:

„Veš kaj, Gašper le ni slabo izbral.”

„Sama skrb in strežba je je.”

„Da bi le taka ostala!”

„Nič se ne boj! Tak dan se človek razodene,” mu je prerokoval Šimen, nagnil kozarec in preko njega izpod na pol priprtih oči gledal Lucijo, ki je ročno delila juho med svate.

Med svati je bil edini Mihor, ki se mu je črta poroge rezala globlje in globlje. Bil je drug, vseskozi kos svoji važni odliki. Družici jih je drobil, da ga je vsa zaverovana poslušala; plesal je, da je dajalo veter in so se svatje kar spogledovali, češ le kje se je vzel Mihor tak?

Toda zgrabilo ga je vendar, da se je kradoma izvil izmed svatovskega vrišča in šel na izbo. Tam je vrgel kastorec, na katerem je bil velikanski šopek iz suhih rož in so od njega viseli zlati trakovi, na mizo ter sedel na posteljo.

Podkomolčil si je brado in srepo gledal v tla.

„Vse zija vanjo. — Kaj sem jaz, ki sem toliko pretegnil na gruntu? Nič. — In oče! Rodne hčere ne bi tako gledal. O, doto, doto! Ne jenjam. — Nobeni babnici ne bom za tovarne-

ga osla. — Naj ji je Boltežar! — Hahaha! Boltežar — zaljubljen vanjo kakor breznov maček. In tako otrapan, da niti ne ve ne.

— Se mu že še posveti.” — Ko se je dovolj nahudil sam med sabo, je pokrtil klobuk in se vrnil med goste. Med vrati je za hip postal in gledal Boltežarja, ki je kolovratil med svati, se široko smejal, skoraj nič govoril in z očmi lovil Lucijo.

Kadar koli ji je kdo napil, je vselej pristopil tudi Boltežar, trčil prav zadnji z njo, a tako nasilno, da se je pocejalo iz kozarcev in je Lucija povešala oči spričo njegove nerodnosti. Boltežar se je pa smejal še bolj na široko.

Prav tedaj je prišel mimo Mihorja oče. S komolcem ga je povabil v vežo.

„Kar prava bo za nas — Lucija,” je ogovoril Mihorja.

Mihorju pa ni zginila poroga z ustnic. Skomizgnil je z rameni, molčal pa prijel dekle, ki je šla mimo njega, in jo odvedel na ples.

Oče je za hip nagubančil čelo, ki se je takoj spet ujasnilo. Zamahnil je z roko, se obrnil in vase zamrmral: „Kakor sem ga presodil, tak je.” In je sedel k Zaplazniku ter začel govoriti o padajoči ceni živine.

Na polnoč je šlo. Svatje so privabili z doma tudi tiste, ki niso imeli svatovskega oblačila, da vsaj nekaj okusijo. Tudi dekle in hlapce. Od fare in še od sosednjih krajev se je nabralo fantov zapečnikov, ki so se utaborili na podu pri godcih, da je bila že prava stiska. In vsi so jedli do sita, vsi so pili po mili volji. Zdelo se je, da so Podlogarjeve shrambe kot blagoslovljena pojedina v puščavi.

Ko je pa udarilo polnoči, sta prišli svatovska teta in Lucijina krstna botra. S skrivnostno slovesnostjo sta zaprosili ključ od gospodarja in šli v sobico, kamor so bili zložili Luciji-

no balo in kjer je bila določena spalnica za poročenca. Teta in botra sta za seboj zaklenili. Dekleta in žene so oprezovale krog vrat, ki se niso odprla — celo uro ne. Ob eni pa sta ženi odprli duri na stežaj. Vsa radovednost se je zgrnila pred prag sobice. Dve sveči sta goreli ob bogcu in rahlo razsvetljevali sobo.

„Mm—mm!” je vse ostrmelo. Teta in botra sta nastlali zakonsko postelj. Skoro do stropa so kipele bele blazine. Skozi vezenine je sijalo rdeče in modro.

„M—mm!” so se čudili in vedno nove gruče so pritiskale pred vrata. Dekleta so sredi polke popustile plesalce in pritikle gledat. Celo možje si niso mogli kaj, da bi ne pristopili.

Prav tik podboja je slonel tudi Boltežar. Sprva se je čudil z drugimi, nato je bušil v smeh, ki ga je hipoma ustavil, kot bi odsekal. Zatopil se je v vso lepo tajnost te sobe, obraz se mu je zresnil, začel je stiskati ustnice, nič več ni slišal šepetanja svatov. Pred njim se je pokazala strašna skrivnost, ki je bila ves čas v njem in je ni prepoznal. Stisnila ga je za srce, da bi zakričal. Ni zakričal; toda prebledel je; že precej vinski se je v trenutku iztreznil in si delal gaz s komolci med radovednimi in bežal skozi vežo, kjer je izbil Maruši burkle iz rok. Še ozrl se ni, ko ga je ozmerjala s pijanim koleštralom. Pribežal je na teman kot za hlevom in se sesedel na tnalo.

„Lucija!” je pritajeno zakriknil, glava mu je klonila na prsi.

Takrat pa ga je potapljala po rami roka in nekdo se je zasmejal.

„Ti, Mihor?” se je ozrl na brata, ki ga je sledil za hlev.

„Oh, zakaj sem jo zamudil?” je stiskal pesti in skoraj bi se bil razjokal.

„Ne trapaj!” mu je trpko prigovarjal Mihor.

„Mihor, ti ne veš,” se je zgrabil za prsi, „kaj trpim! Ne prenesem! Jaz grem — kar zdaj.”

„Nikamor ne pojdeš. Za hlapca ji boš.”

„Grem, grem, grem,” je topotal z nogami kot togoten otrok.

„Jaz pač — ti pa ostaneš.”

„Mihor, ne draži me!” Boltežar je pograbil brata za rame in ga tresel. „Da veš, še nocoj to noč izginem. — O, Lucija!”

„Če nisi baba, daj na roko!”

Brata sta si stisnila desnici.

„Ti ne veš, da imam že najeto sobo pri rudniku v Lepi nji-vi. Jutri odidem. Ali greš z mano?”

„Ne jutri! Pri tej priči pojdiva.”

Mihor je stisnil bratovo roko krepkeje.

„Če si mož, pojdi in naveži si culo. Ko se vrneš, si jo navežem še jaz — in vržem obe skozi okno. Pod izbo je tema in nikogar ni tam. Ti počakaj pod oknom.”

„Sam Bog te mi je dal za brata!” je stiskal z obema rokama Boltežar Mihorjevo in takoj zginil krog vogla ter se hitro zgubil skozi svate na izbo.

Mihor je šel še enkrat pred pod. Vesel je bil, ko je družica plesala s svojim fantom, ki je prišel zaplečevat. Prijel je za roke Zaplaznikovo deklo in se zakadil z njo v vrtinec. Tako je pribijal ob pod, da so udarci preglušali glas trobent.

Medtem pa je Boltežar vezal sveženj. Ko je snel šopek s klobuka, ga je držal dolgo pred seboj. Lucija mu ga je bila pripela. Nato ga je položil na mizo — in še se ni mogel odtrgati od njega, dokler ni spet segel po njem in si ga pritisnil na ustnice. Potem ga je zvil in dejal med obleko v sveženj.

Ko je Boltežar stopil iz veže na podič, je Mihor privriskal

s plesalko s poda in jo vodil v hišo, da jo pogosti. Na pragu sta se brata srečala in si pomežiknila.

* * *

Trda noč je bila. V zvezdnati jasnini sta hiteli dve črni senci sredi snegov s Podloga v dolino. V hribu je lajal lisjak in se jezil na trobente, ki so udarjale s poda.

VI

Osmero neugnanih svatov je do jutra ostalo na Podlogu. Ko je Gašper prišel mednje, so si že pripravili terjatev za vino, ki ga po šegi mora ženin dati „na rožance”. Izmislili so si zanko za Gašperja. Nekdo se je namaškaral za inženirja, v hrib za hišo so imeli napeljano vrv, ob voglu hiše, kjer je bila Gašperjeva spalnica, so pa stali s krampi.

„Kaj ugibate?” jih je vesel vprašal Gašper.

„Pot za vzpenjačo merimo. Ti imaš mlado in lepo ženo, ki bo dobro kuhala in mnogo cvrla. Za cvrčo je treba drv. Torej ji bomo postregli in napravili iz gozda vzpenjačo, da bodo drva kar sama letela pred hišo. Ker nam je pa napoti tale vogel hiše, ga bodo možje podrli, da dobimo pot.”

„Oho!” se je začel upirati Gašper.

„Nič oho! Mera tako kaže.”

„Kako kaže mera?”

„Osem štefanov vina na rožance!”

Burka se je razpletla, možje so grozili voglu s krampi, inženir je trdno gonil svojo, dokler se seveda ni Gašper podal in za odkup vogla svoje spalnice odmeril vina, ki so ga moški odnesli k sosеду in tam ob harmoniki nadaljevali gostijo.

Lucija je stala na podiču pred hišo. Tudi ona se je smejala trdemu, z dovtipi zabeljenemu pogajanju. Toda njen smeh ni bil iskren. Silila se je, z očmi pa neprestano nekaj iskala.

Ko so odšli paberkovači z vinom, je Lucija vprašujoče uprla oči v Gašperja, ki se je ves srečen vračal v hišo:

„Končano! Lepo je bilo, ali ne, Lucija?”

Lucija ga je še vedno gledala in, kakor da ni slišala vprašanja, rekla:

„Kje sta Mihor in Boltežar?”

„Naj se odpočijeta,” je brezskrbno zamahnil z roko Gašper. „Mihor je bil neugnan. Truden je.”

Vesela jasnina je oblila Lucijino lice in hvaležno je stisnila roko možu, ki jo je vedel v hišo, kjer so strežajke in kuharice imele polne roke dela s pospravljanjem. Lucija je smuknila takoj v sobico, se delavniški preoblekla in začela pomagati. Šimen je prišel iz hleva, ko je po dolgem času spet sam vardeval, obstal med vrati in ves zadovoljen gledal Lucijo, ki se je kakor vrtavka sukala in se ji je delo za čuda odsedalo.

Še pred poldnem je bila navlečena in zašarjena hiša taka, kakor bi ne bilo v njej svatovščine. Oče je poklical najemnice, jih plačal, Lucija je pa za vsako pripravila potic in prigrizkov za na dom. Zdelo se ji je, da bi bilo prav, če bi ostale še pri obedu. Toda oče je tako odredil in Lucija ni razmišljala, zakaj.

Opoldne je postavila obed na mizo že Lucija.

„Tukajle boš ti, Lucija,” ji je oče odkazal sedež. „Gospodinja smuka vedno ven in noter, zato bodi tu na kraju, kjer se lahko vsak hip snameš.”

„Mihorja in Boltežarja še ni,” je opomnila s strahom Lucija, ko je razdeljevala žlice.

„Saj res,” je pritrdil Gašper in vstal izza mize. „Kaj bosta večnost zaležala? Stopim ju poklicat.”

Oče je rahlo namrgodil čelo in ni pristavil ne bev ne mev.

„Štefa, kje boš pa ti sedela?” je držala Lucija lično žličko v rokah in gledala, kam bi jo položila.

„Pri tebi!” je veselo rekla deklica, zlezla izza mize na klop in za očetovim hrbtom priplezala k Luciji.

„Tako? Ali nisi več moja?” jo je oče podražil.

„Še,” je Štefa zatrjevala. „Pa je Lucija tudi moja, jeli?”

Štefa je pogledala z otroškimi očmi svakinjo in čakala odgovora. Lucija se je sklonila do nje in jo pobožala.

Medtem je Gašper trkal na vrata izbe. Nihče se ni odzval. Odprl je. Vse prazno. Pod mizo je ležal Mihorjev šopek, okno je bilo na stežaj odprto, po sobi je bilo vse v neredu.

Gašperju je zaprlo sapo. Samo za trenutek se ni zavedel, kaj se je zgodilo. Toda to je bilo kakor hipen mrak čez oči, potem pa se mu je vse posvetilo. Vzdihnul je: „Torej to sta mi napravila!”

Jezen se je obrnil in na pragu še enkrat pogledal po praznih kljukah, kjer je navadno visela obleka bratov. Takrat je zopet opazil Mihorjev zmečkani šopek pod mizo. Vrnil se je, ga pobral in skrnil pred Lucijo v stensko omarico.

Počasi je stopal z vrha v vežo in odprl duri v hišo. Lucija je ravno odmolila pred jedjo. Gašper je odmomljal za njo in ni vedel, kaj izrekuje. Lucija se je ozrla in videla, kako je bled. Prebledela je še ona od temne slutnje.

„Ušla sta!” je hripavo razodel Gašper. Maruši je obstala žlica sredi pota in izlila juho. Štefa je z odprtimi usti gledala brata, Luciji so zaplavale oči v pridržanih solzah. Samo oče se ni ganil. Mirno je nesel grizljaj k ustom. Niti čelo se mu ni pomračilo.

„Oče, ušla sta od hiše,” je ponovil Gašper z glasom, ki je bila v njem že groza in jeza.

„To bi bil lahko že zjutraj vedel,” je odvrnil oče malomarno in jedel. Vendar pa mu je ušel pogled kradoma na Lucijo, ki so ji brez joka začele kapati solze. Tedaj se je Šimen zganil.

Stegnil je roko po Luciji in si jo pritisnil na prsi s tako ljubeznivostjo, da se je Maruši zdelo kar greh.

„Ne, Lucija! Ne, ne! Niti ene solze več. Nista je vredna.”

„Oh, oče, zaradi mene sta šla.” Sedaj je Lucija zajokala na glas. Glava ji je omahnila na očetovo ramo. Stari jo je rahlo dvignil in se odmaknil od nje. Ves presunjen je bil. Toda naglo se je zbral, potrkal z nohtom po mizi in pribil:

„Ne zaradi tebe, zaradi napuha sta šla. Naj gresta! Povedal sem jima: na vse vetrove peljejo poti s Podloga. Šla sta — Podlog pa stoji! Niti grma nista odnesla s seboj. Naj gresta. Čim dlje pojmeta, dlje jima bodo kazali. Tako. Sedaj pa jejmo.”

In segel je prvi po žlici. Tudi Lucija je jedla, zakaj velel je oče Šimen. Toda vsak grižljaj ji je presedal.

* * *

Sredi tedna na Podlogu o hrupni svatovščini ni bilo več sledu. Vse je teklo, ko da se ni nič zgodilo. Maruša je kuho z veseljem zamenila s hlevom. Oče se ni kar nič obiral krog peči. Ves prerojen se je razgibal in delal, da bi mu ne bil ne Mihor ne Boltežar kos. Lucija je gospodinjala. Toda ona ni bila Maruša, ki je vse opravila z burjo, povrhu in odrivala smeti le toliko po kotih, da so pač mogli čeznje, ki za šivanko ni prišla zlepa in ji je bila neslana in presoljena jed deveta briga. Lucija je s čudovitim mirom in nepopisno skrbjo videla vsako malenkost. Zvečer je ni bilo spraviti k pokoju: šivala in krpala je perilo in obleko obema moškima, tudi Maruši je pr-

ikrojila marsikatero zaplato na krilo in kočemajko. Šimen je ogledoval vse to in z nekako otroško hvaležnostjo sprejemal od snahe izredno postrežbo in posebno dobre priboljške, ki jih niti sama niti Gašper nista bila deležna.

Ljudje so seveda zagnali vrišč zaradi obeh fantov, ki sta šla od hiše, češ mlada ju je izpodrinila. Toda na Podlogu ni nihče zinil o njiju, dasi so vsi vedeli, kje sta. Fanta se tudi nista oglašila ne s pisanjem ne z besedo. Oče je čisto dobro vedel, da ljudje pikajo Lucijo zaradi tega. Zato je naročil Gašperju (samo tedaj je izpregovoril o sinovih in tudi tedaj med štirimi očmi), naj Lucija sama ne hodi okrog ljudi.

„Premehka je. Z jeziki opravim jaz.”

In je tudi opravil. Ko se ga je nekdo lotil pri Štebucu, kako bodo zmogli Podlog, ker sta dva ušla, mu je oče zaprl besedo: „Kaj ti mar, ti oklešček suhi? Kaj nisem jaz za dva? In ali ni Gašper tudi za toliko, če si pljune v roke? In Lucija!

Sakrabsko, če bi bili dobili mlado, ki bi bila privlekla dote k hiši tolikanj, da bi hlev nastlal z bankovci, za primojstokrat da bi ne bila zatorej, kot je Lucija. Štebuc, vina gor! Ti suhljač, si pa umij z njim svoj umazani jezik.”

Suhljač je umolknil, piti se pa ni branil.

Luciji je dobro dela očetova borba zanjo. Toda trn je tičal v njenem mehkem srcu. Ni si mogla izbiti iz glave, da je ona samo zato, ker je bila kajžarska, razbila družino na Podlogu. In z nikomer ni mogla o tem govoriti. Poskusila je z Gašperjem, ko sta bila sama v sobici, poskusila dvakrat, trikrat. Toda Gašper je vselej umolknil in jo kratko zavrnil: „Kar pusti očetu. Bo že on.” Zato je bila ta zaprta bolečina tem bolj pereča.

Zajedla se je vanjo nepokojna misel, da jo je Gašper zasnuvil kljub vsemu vendarle samo zato, ker jo je moral. Podlog

ni bil vaje sramote. V drugačnih okoliščinah bi se bil vsak s Podloga kot snubec ognil Božnarjeve kajže. Dasi ni imela prav najmanjšega dokaza, da bi mogla dvomiti o Gašperjevi ljubezni, o naklonjenosti očetovi celo ne, jo je skrbelo in skrbelo, da so jo včasih skrivaj oblile solze. Še pred možem je skrivala, kako hitro se bliža njen čas. In ta čas bo prišel ob hudem delu. Takrat utegnejo kar naenkrat vsi pogrešiti zdravo moč sinov in — kaj bo tedaj?

Ob taki misli jo je zdramil nekoč Vorena, puščavnik, ki se ji je prišel za gostijo na svatovščini s tem zahvalit, da ji je prinesel dve žlici. Iz brinove korenine ju je izrezljal. Rumeni in gladki sta bili kot iz voska. Na recljih je vžgal dan in letnico poroke.

„Na, Lucija, zate in za Gašperja!” ji je ponudil dar pred peč, kjer je kuhala kosilo.

Lucija se je resnično razveselila.

„Kako lepo! Te pa ne pojmeta na mizo. K bali ju spravim za spomin.”

„Kakor veš. Vinar uboge vdove sta, ne zavrzi ju.”

Vorena se je že obrnil, da bi odšel. Toda Lucija ga je ustavila, mu primaknila stol in ga povabila: „Pobodite malo pri meni.” Že je odprla omaro ter mu odrezala kruha in pridejala kos slanine: „Pomalicajte; k nam je navkreber.”

Vorena jo je zahvaljeval in blagoslavljal. Lucija ga je gledala in nenadoma ji je prišla misel, ki se je je silno razveselila.

„Vorena, vi vse obhodite, ali ste bili kaj v Lepi njeni?”

„Če sem kaj videl vaša fanta, meniš, jeli?”

„Zares, ali ste ju kaj videli?”

„Videl. Nista pravdanska. ,Kdor svojemu očetu ali svoji

materi hudo stori, mu bo svetilnica v največji temi ugasnila.' To so božje besede, Lucija."

„Ne privoščim jima hudega, sam Bog ve, da ne. Toda meni je tako hudo, da bom kar minila od tuhtanja."

„Lucija! Po božji ljubezni je ravnal Šimen, po vseh človeških pravicah si ti na Podlogu. Miruj in ne vrtaj. Onadva pa kliče Podlog in nikoli ne bo utihnil."

„Kako mislite?" je hitro poprijela Lucija.

„Vem, ker vidim. Ni še teden dni, ko sem bil v Lepi njivi. Mar nisem zagledal izza vogla obeh s Podloga. Pri Jeranovih voličih sta stala — drva je pripeljal v Lepo njivo — in jih božala, tapljala in čohala. Pa drobljance kruha sta jim dajala. Ali umeš, Lucija, kaj se to pravi?"

Lucija ga je zaverovana gledala.

„To se pravi: Je druga reč živinica, ki te za grižljaj tako milo pogleda in zahvali, kakor pa črna ruda, ki riješ za njo pod zemljo. Podlog ju kliče, verjemi."

Lucija je bila vsa srečna in vendar je vmes usekalo spet staro trpljenje:

„Kliče ju in ne slušata — zaradi mene."

To je izgovorila sama zase, a vendar tako, da je Vorena razumel.

„Ne tako, Lucija. Ne zaradi tebe, zavoljo prevzetnosti. In je zapisano: ‚Če brat bratu pomaga, sta kakor trdno mesto!‘ — in še je rečeno od Boga: ‚Človekovo srce se povzdiguje, potlej pa pade; kdor se ponižuje, pa k časti pride.‘ Zbogom, Lucija!"

Vorena je šel. Lucija pa je obslonela pred ognjiščem. Vorene besede „kdor se ponižuje, k časti pride" so ji brnele v

ušesih. Naenkrat se je zasukala in skočila za Voreno, ki je počasi drsal po dvorišču.

„Vorena, povejte, kje stanujeta naša dva.”

„Pri Mrzlikarju. Za stražo imata revno podstrešnico. O, Bog je dober.”

„Hvala vam in nič ne pravite, kaj sva se menila.”

„Modri tehta besede, bedak klepeta.”

Lucija je vsa žareča stopila spet v kuhinjo. Pri obedu je bila nenavadno dobre volje.

Ko sta bila zvečer z Gašperjem v izbici, se ga je nenadoma oklenila okrog vratu.

„Gašper, ali me imaš rad?”

„Lucija!” jo je pritisnil k sebi Gašper. „Kaj le misliš?”

„Če me imaš res rad, ne odbij mi prošnje.”

„Kar reci, Lucija; če rečeš, prst si grem odsekati na tvalo.”

„Po brata pojdem,” je hitro izrekla, da je Gašper ostrmel.

„Ti? Po ta dva, ki sta nam naredila tako sramoto?”

„Na Podlog si želita. Zvedela sem. Ponižala se bom in pojdem.”

„Obljubil sem, Lucija; ne odrečem ti. Toda, oče, oče! Preveč ga boš užalila!”

„Nič ne bo zvedel. Glej, sem že vse preudarila: V nedeljo pojdem k fari. Obiskati moram botro, ki me že tolikanj vabi; tudi pri šivilji imam opravka, saj veš, da se bliža čas. Od tam pa hitro stopim v Lepo njivo. Ali ne?”

„Preveč je ponižanja zate.”

„Obljubil si, da me uslišiš.”

In še tesneje ga je objela.

„Zaradi obljube, Lucija, naj bo; in še enkrat: samo zaradi obljube.”

Lucija ga je poljubila na ustnice, ki so izrekle to odrešilno besedo. Vsa je bila preverjena, da se ji pot posreči, in smehljaje se je zaspala kot dober otrok, ki čaka Miklavževega jutra.

* * *

V nedeljo med obedom je oče Šimen zoper svojo navado večkrat pogledal na uro. Tudi Gašperjeve oči je nekajkrat poiskal. A Gašper se mu je umikal, dokler ni oče nemiren vprašal:

„Kje vendar tiči Lucija?”

„K botri je šla po opravilu in k šivilji. Pa se zamudi. Ženske niso nikoli zgovorjene, saj veste.”

Oče je spet pogledal na uro in nagubančil čelo.

„Pa je le predolgo ni. Ali si pozabil, kaj sem ti naročil zaradi Lucije? Kaj vse zavidni ljudje cijarijo! Jo že tako dovolj boli.”

Oče se je naslonil ob okno in gledal po poti, ali ne prihaja Lucija. Pet minut mu je bila že muka čakanja. In spet je začel:

„Gašper, ti veš dobro, da je šla še kam drugam. Ne prikri-
vaj. Jaz tega ne trpim.”

Sin je gledal v mizo in pisal z nohtom krive črte po javoru.

Oče je še gledal in očkaval, pa je bil čezdalje bolj nestrpen. Predirljivo se je zazrl v sina in nato ukazal, kakor je znal samo on:

„Gašper, razodeni! Pri tej priči!”

„Ne upam si,” je šepetal Gašper predse.

Stari je potrkal ob mizo.

„Kakšna beseda je to? Ne upam si, ne upam... Ali si smrkavec, komaj za šolo gođen, ali si mož?”

Gašper je bil ob tem ukazu res naenkrat majhen — kot deček — pred očetom. Plaho je izdal:

„Po brata je šla.”

Tedaj je Šimen planil, kot bi treščilo vanj:

„Lucija — po ta dva?”

Pograbil je suknjič, segel po klobuku in odvihral iz hiše ter se kar skokoma spustil v dolino.

„Joža, koleselj in konja!” je prigrmel v hišo k Vodirju, mlinarju.

Kot bi trenil, so zapregli. Šimen je odklonil hlapca, prijel sam za vajeti, dvignil bič in še rekel: „Če pade konj, pade meni!” Nato je počil z bičem. Koleselj je zaropotal in kar odletoval na cesti, tako je vozil.

Medtem se je Lucija že bližala Lepi njivi. Ni slutila, da bo zanjo ta pot tako strašna. Včasih je celo postajala in razmišljevala, ali naj bi se vrnila ali naj bi šla naprej. Res je vselej zmagalo to skromno srce, toda muka ji je bila nova misel in z njo nov strah: Če me zapodita? Pokleknila bom pred njiju in ju prosila s povzdignjenimi rokami, kakor Boga prosimo. Saj sta vendar človeka! — In se je spet opogumila ter šla naprej. Vso pot je molila. Prosila je svojo patrono, priprošnjico za oči, naj jima odpre oči srca, da spregledata, koliko trpi. In molila je k angelu varuhu, naj ji prišepetava besede, ko bo prosila. In vendar je bila noga čezdalje težja, korak vse krajši in počasnejši. Ko je zagledala Mrzlikarjevo hišo in tesno okence, ki je gledalo iz strehe, ji je srce začelo tako tolči, da je pritiskala roko na srčno stran. Le še nekaj korakov je bila od hiše. In čudo, tedaj jo je nenadoma zapustil ves strah, nasmehnila se je sama sebi, potegnila si z rutico po čelu in se mirno zbrala.

Takrat je zaropotal na cesti koleselj. Lucija se je stisnila k plotu, da bi ji blato ne oškropilo krila. Tako je bila zatoplje-

na vase, da se še ozrla ni po vozniku. Šele ko je koleselj obstal tik nje, je dvignila oči. Vsa trda je postala, ko je zagledala Podlogarja. Ta pa je že skočil z voza, stopil k njej in jo prijel za roko.

„Za božjo voljo, Lucija, kaj si mi storila?“

„Še nič,“ je dahnila snaha.

„Hvala Bogu! Kar z menoj! In nazaj pojdeva.“

Lucija je šla kot ovčica za Šimnom. Vse se ji je vrtelo v glavi. Šimen je obrnil, jo posadil poleg sebe in pognal.

Vso pot nista izpregovorila besedice. Ljudje pa, ki so ju videli, so sodili: „Lejte si no, kako ji streže! Stari je bolj nor nanjo kot mož.“

VII

Kaj zgodnja pomlad je prišla. Podlogarjeva fanta sta se vrnila s polja, kamor ju je nezavedno vleklo vsake nedelje. Bajtarske kozice so se že pasle po rebri in komur je šla trda za klajo, je prignal past voliča ali kravo. Po sprehodu sta šla v svoj borni kvartir. Mihor je legel, Boltežar pa je obsedel pri oknu in gledal v griče, za katerimi je bil Podlog. Ko se je nagledal in namislil, je odprl majhno skrinjico. Poiskal je v papir zavito klobaso, vzel trd vogel kruha in začel prigrizovati. Počasi je grudil trdo malico in skrbno pobiral vsako drobtinico, ki se je oddrobila od suhe skorje.

Kakor večkrat, mu je bilo tudi to pot skrajno pusto pri srcu. Ogledeval je to ubogo podstrešnico, kot bi je ne bil še nikoli videl.

Za vrati sta viseli jamščarici, ki sta s kadečim se stenjem napisali vse polno črnih jezikov po steni. Poleg njiju je mahedrala s kljuk črna, zamazana jamska obleka. Za koruzni strah bi bila na Podlogu pregrda. Po stropu, ki je imel križem kražem razpeljane rumene poke, so bile umazane, kakor hlebi velike lise od zamoka. Streha ni držala. Med revnima pogradoma — Mihorjev je imel novo, belo nogo — je bila tesna soteska za enega človeka. In še skrinjici in mizica pod oknom, to je bilo vse.

Boltežar je obrisal nož ob papir in se globoko oddahnil, kot

bi bil zdihnil. Po sili se je spomnil na Podlog in na izbo in še na shrambo doma, kjer si je odtelal gnjati in kruha po mili volji brez obračuna.

„Mihor, ali spiš?”

„Ne,” je zagodrnjal brat, obrnjen v steno.

„Veš kaj, te grde luknje sem pa že res sit. Ali bi ne šla kam drugam na kvartir?”

„Tega sem poiskal jaz, išči ti drugega. Samo dobil ne boš nič, ko je vsaka luknja natlačena do vrha.”

Boltežar je utihnil in se igral z nožem. Mihor se je obrnil na ležišču vznak in gledal v poko na stropu.

„Veš, Boltežar, ne bo drugače, da poterjava očeta za doto.”

„Ne bo dal.”

„Kako da ne? Imava že leta in gosposko, če ne pojde zlepa.”

„Z gosposko bi ne poskušal pri očetu. Poznava ga. Lej, Mihor, ali bi ne bilo modro, če bi si kaj sezidala? Tamle v rebri majhno hišico. Za les pa bi rekla očetu.”

„Hahaha!” se je zasmel Mihor. „Les — in oče! Niti prekle bi ti ne dal. Le doto, doto! Kar nama gre, nama gre.”

„Zlepa ga poprosiva. Če ga zgrda, bi slabo opravila.”

Mihor je utihnil in dolgo razmišljal. Slednjič se je hitro vzdignil z ležišča in rekel:

„Noči se. Pojdiva v krčmo!”

Brata sta se molče odpravila po vegastih stopnicah. Ko sta bila že na vežnem pragu, jima je sitni gospodar zagodrnjal v hrbet: „Kako štorkljata, hribovca.”

Oba sta slišala, rekel pa ni nihče nič, čeprav je bolelo.

V krčmi Pri živem srebru, kamor so hodili jest samski ru-

darji, je bilo ta večer kaj živahno. Pela je harmonika, ženske so imeli med sabo in plesali so.

„V postu noré,” je omenil Boltežar Mihorju, ki se je rinil skozi plesalce do mize. Stisnila sta se, kjer sta imela sedež za obed in večerjo, ter gledala vrtež in čakala, da je mogla točajka do njiju. Nekaj rudarjev ju je pozdravilo, večina se pa ni kdove kaj zmenila. Bili so hrupni in vinski. Ženskam so viseli od potu sprijeti lasje po sencih in silili na čelo. Zrak je bil neznosen od gneče in dima.

„Hitro opraviva,” je silil Boltežar v Mihorja, ko sta dobila večerjo. „Nocoj se bodo še topli.”

„Ne česnaj!” ga je dregnil Mihor.

Ko sta izpila pol litra in premišljevala, ali bi ga še ali bi šla, je prisedel star samski rudar — Peter Pokora.

„Če mi bosta napila, vama bom za družčino.”

Mihor je potrkal s steklenico. Ko je točajka prinesla, mu je nalil in ponudil.

Rudar je izpil.

„Plesat pojdita.”

„Se nama ne ljubi,” ga je zavrnil Boltežar.

„Kakor hočeta. Sicer pa res nista za med naš svet, takale gruntarska hrusta.”

Mihor je bil užaljen.

„Zakaj ne?”

„Ker imata doma hišo in njive in krave, mi pa nič.”

Rudar je še enkrat pil, se srepemu Mihorjevemu pogledu nasmejajal ter se poslovil od mize. Godec je nategnil meh, Peter Pokora se je pomešal med gnečo.

Med plesom sta se oba s Podloga dvignila in odšla. Do

kvartirja nista nič spregovorila. Tam sta prižgala jamščarico in se začela slačiti.

„Pravzaprav ima Peter prav,” je sprožil besedo Boltežar. „Ali verjameš, da sem že večkrat premišljal, kaj, če bi šel kam za hlapca.”

„Kar pojdi! Na Podlog! In se primi Luciji za predpasnik.” Mihor je jezen legel, da so zaškripale deske.

Boltežar pa je bil hudo užaljen. Ni takoj odgovoril Mihorju. Šele ko se je počasi zakopal pod odejo, vso pisano od zaplat, je zamrmral za odgovor: „In če bi šel na Podlog za hlapca, bolje bi mi bilo kot med temi, ki jih ne spremem.”

Mihor mu ni odgovoril.

VIII

Odkar je oče Šimen prestregel Lucijo, da se ni šla ponižat k sinovoma, se je vsa spremenila. Ko sta se vozila domov, je sprva vsa trepetala in se bala. Počasi se je umirila in vdano čakala, naj se zgodi kar koli. Prepričana je bila, da je oče Šimen neznansko užaljen, in z nekakšnim trpkim mirom je čakala njegove besede. Šimen je še vedno molčal, ko sta šla po klanecu proti Podlogu. Ko se je zasvetila hiša izza drevja, je mehko poprosil, da se je Lucija zavzela: „Postojva in duškajva!” Ozrl se je nazaj v dolino na pot, ki sta jo pravkar prevozila. Potem je izpregovoril toplo in prisrčno, kakor ga Lucija pri najboljši volji še ni slišala:

„Ljubka moja! Vidiš tamle Podlog. Naš je: moj in tvoj in nas vseh, kakor si ti naša, Lucija. Ali ne vidiš, da te imamo radi? Zato te prosim za pet ran božjih, nikoli se ne ponižuj tam, kjer se ne smeš. Če bo na Podlogu le za vinar krivice, jo bom popravljaj jaz. In če jo boš ti komu storila, potem le prosim. Dokler si pa nedolžna, nikar. Ali boš tako, Lucija?”

„Bom,” je pritrdila snaha.

Podlogar ji je stisnil roko in vsa zamišljena sta šla proti domu. In od tedaj je bilo, kakor da je umrl celo spomin na oba ubegla, dasi je skrivoma vrtal v vseh srcih.

Jaro žito je že visoko zelenelo, krompir so osuli, a razen nekaj dninaric niso na Podlogu najeli nikogar. Stari se ni zas-tonj hvalil, da je še za dva. Lucija res ni mnogo hodila na polje, toda vse delo doma in v hlevu je bilo njeno. Božnarica je prihajala, če je le utegnila, skrivaj pomagat. S skrbjo je ogle-dovala Lucijo.

„Previdna bodi in varuj se. Ne vzdiguj teh težkih škafov, ne preženi se. Kar koj je lahko nesreča.”

Lucija se je smehljala materi. A mati ni prezrla tajne gren-kosti, ki je sijala skozi ta smeh.

„Tako sem trdna kot le kaj, mati. Ne skrbite! Ali ne vidite, kako oba garata; mar naj jaz posedam? Sicer pa to delo krog hiše — kaj pa je to?”

„Za zdravo ga je preveč. Za tako, kot si ti, pa dvakrat pre-več.”

„Pri nas ni kajža,” je ljubeznivo podražila Lucija mater in se spet nasmehnila. „Pri kajži mimogrede pobrnjate svoje male opravke; na gruntu gre vse z vihro; vsak trenutek mo-ramo ujeti.”

„Le lovi ga, toda zdravje je nad vse. Nisi sama na sebi in skrb ti je za dva.”

Božnarica je bila skoraj užaljena in v resnih skrbih se je vračala domov.

Po vsakem takem pogovoru se je Lucija zamislila vase. Pri-krila je materi, kolikokrat kar omahne med večnim delom in se za časek nasloni na posteljo. Noge so ji bile težke, roke so se ji trudne povesele. Ali kaj, ko se je oglasilo iz hleva in je klicala živina, ali je udarila ura ter jo gnala z malico na polje. Pa se je vrnila s košem zelenjave, ki jo je grede natrgala za prašiče, in je bilo že treba spet vode in rezanice in večerje.

Mimogrede je počila na tnali, na stopnicah, kjer koli, in se tiho veselila skrivnosti, ki ji je živela pod srcem. Toda kratki so bili taki hipi in je zopet vstala in se napregla v delo.

Božnarica je doma godrnjala pred možem:

„Oh, ti dedci! Prav nič ne umejo. Kaj bi bilo za Podlogarja, če bi najel deklo, vsaj za take čase. Pa nič ne vidi in ne spreume. Kar nadenj bi šla!”

„Ne vtikaj se vmes. Pusti jih, lepo te prosim.”

„Ne vtikaj se! Vsi dedci ste enaki. Nič ne veste, kaka reva je ženska. In če bo nesreča, bodo vsi režali vame: Božnarica jo ima na vesti; zakaj ji je mati?”

„Bo že Bog tako naredil, da bo prav. Preveč se bojiš.”

„Seveda; ko uboge ženske s takim težkim delom pogublja te moški, pa se izgovarjate, da Bog naredi.”

Božnarica je bila zares jezna in je grozila, da pojde nad Podlogarja. Šla pa vendar ni.

* * *

O sv. Vidi se noč in dan vidi kmetu, ko zapoje klepanje in se zabliskajo kose.

Šimen in Gašper sta še pred sv. Vidom podrla vso travo okrog hiše in po vrtovih kar sama. Za senožeti je pa najel, dasi ni bilo tujega kosca pri hiši že nekaj let. Ob tem času je šlo vse v svitek na Podlogu. Šimen je toliko poskrbel, da Lucija ni hodila z malico v oddaljene senožeti. Prinašala jo je Štefa. Seveda je bila zato za Lucijo tem večja kuha in še več dela v hlevu, ko jih je vse z Marušo vred noč dala in noč vzela od hiše.

Prav na sv. Vida dan je pritekla Štefa po malico. Jerbašček

je bil pripravljen v veži na stolu, pisan prt je ležal poleg nje-ga in na njem žlice. Lucije pa ni bilo nikjer. Štefa je skočila v hlev; tudi tam je ni bilo. Stekla je okrog hiše in zaklicala. Na voglu, pod oknom Lucijine spalnice, je začula bridke vzdih-e in stok. Štefa je stekla v sobico. Lucija je ležala na postelji in se vila v krčih. Štefa je gledala z izbuljenimi očmi, nato je za-jokala.

„Teci, Štefa, teci, kar moreš, po Gašperja in še po teto in po Zaplaznikovo mater. Reci, da mi je grozno slabo. Teci, lepo te prosim.”

Štefka ni nič pomislila na malico. Stekla je po bregu kar čez njive; ruta se ji je odvezala; ni je popravila, za vogel jo je nesla s seboj, da je vihrala po zraku. Vsa zasopla je kar pad-la med kosce: „Gašper! Oče! Lucija bo umrla!”

In nato je počenila na tla, vsa drhteča in omagana, ter za-čela ihteti.

Podlogar je vrgel vile iz rok. Gašper je prebledel.

„In po teto mi je velela in po Zaplaznikove,” je spet šinila deklica kvišku in pokolcevaje med jokom opravljala Lucijino naročilo.

„Neža, po teto ti; Manica, ti pa k Zaplazniku! V dir!” je ukazoval Podlogar grabljicama, ki sta vrgli grablje na tla in stekli.

„Gašper,” je zaklical oče in iskal sina. Toda Gašperja že ni bilo. Vrh senožeti je že izginil med leščevjem. Za njim jo je mahnil Podlogar, ki ni utegnil nikomur več kaj ukazati.

Ko je Gašper prihropel do hiše, je sunil škornje z nog in bos tipal v izbo. Rahlo je odprl duri, skozi katere je čul vzdih-e Lucijine. Žena ga je tako milo pogledala, da se je mož zgru-dil k postelji, in ko ni vedel drugega, je začel jokati. Lucija se

ga je krčevito oklenila krog vratu in ga stiskala, da ga je bolelo.

„Ali je šla Štefa po žene?” je trudno vprašala Lucija.

„Seveda, seveda! Kar koj bodo tukaj. Lucija, kaj naj ti pomagam?”

„Nič; saj ne moreš. Pri meni bodi. Strah me je.” In ga je spet objela.

Gašper je obklečal na tleh in trpel z ženo in bil pripravljen zadeti vse križe nase, da bi le bilo Luciji polajšano.

„Moli, Gašper, da nama ne umrje. Prezgodaj je.”

„Saj molim, ves čas že.”

In je res. Ne z ustnicami, toda njegovo srce je kričalo in klečalo pred božjim tronom za Lucijo in za Gašperčka, ki ga je tako trdno pričakoval.

Vtem je pridihtel do hiše oče Šimen, ki je varno in z obrazom, prevzetim od skrbi, pogledal k Luciji. Lucija je spustila Gašperja iz objema, kot bi se sramovala.

„Kar vdano potrpi, Lucija, žene pridejo pri tej priči.”

Lucija je z očmi pritrdila in premagala vzdihe. Šimen se je tiho umaknil in šel na dvorišče. Nemiren je hodil sem ter tja. Vzel je sekiro s tnal, jo pogledal po rezi in jo položil nazaj; v skladovnici drv je poravnal poleno, kamen, ki se je valjal pred durmi, je sunil z nogo h kraju. Venomer pa je pogledoval na levo, ali gre teta, in na desno, ali bi opazil Zaplaznico. In ko jo je zagledal, ji je stopil naproti in z rokami mahal ter vabil, naj se podviza. Zavpiti si ni upal.

Za Zaplaznico je prišla še teta, ki jo je spremljala Božnarica, vsa prepadla. Samo v mislih je trpela: saj sem ji pravila, da bo nesreča. Razodela tega teti ni.

Dolgo dolgo so se mudile žene. Oče in Gašper se nista ga-

nila z dvorišča. Grabljicama, Neži in Manici, je oče naročil, kaj naj še postore ta dan in naj gredo večerjat kar domov. Jima bo že pri dnini pridodal.

Pretekle so ure in ure. Nikogar ni bilo, da bi bil skuhal večerjo, in nihče ni mislil nanjo. Gašper se je usedel na odrivač pod Lucijinim oknom in čakal in hrepenel. Vse se je treslo v njem. Večkrat je začel moliti. Toda ni spravil očenaša iz sebe. Zapletal in medel se je, da je nazadnje obupal in je molilo samo srce, ki je kljuvalo, da se je moralo slišati to trkanje do samih božjih nebes.

Na noč so prišle še nekatere matere. Skrivnostno so šepetale v kuhinji. Maruša je odvedla Štefo, ki je neprestano vsa plašna jokala, na izbo in ostala pri njej, dokler ni trudna deklica zaspala.

„Ali naj stopi kdo po pomoč k fari?” je zaskrbljen vprašal Podlogar žene.

„Ni treba. Če je božja volja, bo vse kar prav,” ga je mirila teta in šla zopet k Luciji.

Krog polnoči je Gašper začul pod oknom tanek tanek glas. Vrglo ga je kvišku, snel je klobuk in s strahom pogledal proti zvezdam. Tedaj je prišla Zaplaznica iz hiše in stopila na podič pred duri.

„Kje si, Gašper?” je poklicala polglasno.

Gašper je planil k njej.

„Ga že imaš — sina. Krstili ga bomo. Slaboten se nam zdi. Kako mu porečemo?”

„Gašperček,” je veselo šepetal mož, ves omamljen, in taval za Zaplaznico do vrat, da bi ga vsaj z enim očesom ugledal...

* * *

Čeprav je Gašperčkovo življenje viselo na tanki nitki in so vsi prisluškovali, kdaj se ta nitka utrga, so ga vendar nesli botri drugi dan na faro h krstu. Podlogar je strogo naročil botri, naj stopi do Špele — babice — in ji vse razodene, otročka pokaže in jo povabi na Podlog.

Botri so se vrnili. Gašper jih je očakoval pod klancem in s tresočo se roko odgrnil naličje z deteta.

„Spančka,” ga je potolažila botra. „In Špela ga je videla in ima trdno upanje, da se ni bati zanj. Tudi za Lucijo ne.”

Gašper bi bil najrajši poskakoval od veselja. Stari Podlogar se je vesel vrnil med kosce, sinu pa prepovedal hoditi z doma: „Pospravi vse okrog hiše in očakuj, če bi bilo česa treba. Nič kaj nisem miren. In Božnarica naj se ne gane od Lucije.”

Minili so trije dnevi. Bolnica je bila res slabotna, čisto bela v obraz kot prevleka blazine, kjer ji je počivala glava. Tudi Gašperček je že užil nekaj hrane in večkrat trudno odprl drobni očesci. Skrb je ginila, celo Gašper si je upal od hiše, da je z voli pripeljal posušeno seno.

Ko se je na večer tretjega dne vrnil oče s senožeti, mu je bila kakor vselej prva skrb, da zve, kako je z Lucijo in Gašperčkom. Zaplaznica in botra sta bili pri njej. Ko je botra začutila Podlogarja, ga je takoj potegnila za rokav in mu namignila v hišo.

„Šimen, skrbi me za Lucijo. Tako nekam izgubljen pogled ima. In kuhati jo je začelo. Morda bi Gašper vendarle stopil po Špelo.”

Podlogarju so se tresle ustnice, po globoko zaoranih brazdah na licu je vztrepetal nemir.

„Nič po Špelo. Takoj po zdravnika.”

„Jutri zjutraj, sem mislila, če ji ne odleže.“

„Kaj zjutraj? Pri tej priči pojdem.“

„Poglej jo prej. Saj si imel ženo.“

Podlogar je neslišno stopil v tiho izbo. Lucija je ležala vsa upadla; toda lica so ji gorela in silno jo je večkrat streslo. Trudno je odprla oči. Ko je zagledala Podlogarja, se je nasmehnila: „Gašperček že pije,“ je z očmi pokazala na jerbašček, kjer je ležalo dete.

„Hvaljen Bog,“ jc šepetaje pritrtil Podlogar in pogledal v jerbašček. „Kar nič ne govori, Lucija; slabotna si še.“

In je odšel, za njim botra.

„Šimen, kako se ti zdi?“

„Lucija je bolna, hudo bolna. Ne bom čakal jutra. Pri priči odidem po zdravnika.“

Podlogar se je takoj odpravil. Za dobre pol ure je že ropotal mlinarjev koleselj po soteski proti trgu.

Gašper je bil pri živini in niti vedel ni, da se je oče odpeljal po zdravnika. Previdno mu je Zaplaznica povedala; toda vsa rahlost je bila brez uspeha. Gašper je tiho zajokal in se skril za pod. Nato je šel, kar je mogel veselega lica, k Luciji. Rahlo jo je držal za roko in ždel ob postelji. Kadar je Lucijo stresla vročica, je tesneje prijela njegovo roko, kakor bi iskala zavetja v njej. In na stisk njene roke je odgovorila Gašperjeva — vsa okorna in žuljava — ter tolažila: „Saj sem pri tebi.“

Gašper ni govoril. Njegove misli so romale po vseh božjih potih, kar je vedel imen, in povsod je prosil in daroval sveče in denar za maše — za Lucijo in Gašperčka. Žene so ga silele, naj leže. Vdal se je, šel v hišo ter res legel na klop. Zaspal pa ni. Misli so spet romale in romale...

Proti jutru, ko se je komaj majčkeno svitalo, je prišel oče z

zdravnikom. Razen Božnarice so čakali vsi pred izbo. Muka je bilo to čakanje.

Ko je zdravnik opravil, so se vseh oči zapičile vanj in vsi so pričakovali odrešilne besede. Zdravnik je povabil očeta in Gašperja v hišo. Ko si je umil roke, je stopil nekajkrat po sobi. Oče je lovil njegov pogled. Zdel se mu je zaskrbljen in brez upa.

„Kako sodite?“ ni strpel Podlogar.

Zdravnik je šel še nekajkrat gor in dol, skomizgnil z rameni in rzsodil:

„Pripravite se na vse. Zastrupljena je.”

Oče in sin sta onemela. Zdravnik je hodil po sobi s povešeno glavo.

„Pomagajte!” je vzdignil Gašper roke.

„Naj stane, kar hoče,” je hitel oče, ko je od prve groze prišel do besede.

„Človeške pomoči ni. Je zamujeno. Okužena je. Prasad je že v krvi. Kaj pa naredi narava, ni v naših, je v božjih rokah.”

„Moj Bog!” je zaihtel Gašper.

„Prasad da je v krvi? Od kod le? Saj vas ne umem.”

Zdravnik je stopil k Podlogarju:

„Oče, zares je vse to po nepotrebem; kajne, žene so prihitele — ta od kuhe, ta od živine, druga s polja — in s takimi rokami k njej. To je tista nesreča.”

Podlogar se je sesedel za mizo; zdravnik se je poslovil, Gašperju so pa začele kapati solze na belo javorovo ploskev pred njim.

Naslednje štiri dni je bil Šimen med kosci in grabljicami kot nasekana veja. Gašper se pa ni ganil od Lucije. In ko je

potekala peta polnoč, se je Lucija prebudila kakor iz hudega sna. Njena roka je poiskala Gašperjevo.

„Gašper, jeli, da boš rad imel Gašperčka, ko dobi pisano mamo? In bratoma povej, da ju na smrtni postelji prosim, naj mi ne zamerita. Saj sem ju hotela prej — pa nisem smela... Radi se imejte...”

Mož ni dal, da bi še govorila. „Lucija, moja Lucija, ne govori tega — lepo te prosim...” Solze so mu drle po ožganem in neobritem obrazu.

Lucija je res obmolnila. — Vročica jo je napadla; stresalo jo je. Bledla je zmedene besede in nič več se ni zavedela, dokler ni spregledala v večnosti, kjer se je prismehljal mami naproti tudi sinček, ki je zgasnil dobro uro pred njo.

IX

Če kaj spravi žlahto, jo spravi smrt.
Taka je ljudska sodba.

Podlogarja sta poslala na vse plati sle, da so šli sosedom in sorodnikom velevat na pogreb. Najbližje sorodnike je obznanil Gašper sam. Taka je šega. In zato sta se zedinila z očetom, da obvesti tudi oba brata Gašper.

Mlinar mu je zapregel, da se je odpeljal v Lepo njivo. Le kaj bi bilo moglo upogniti oba s Podloga, da bi se bila ponižala do Mihorja in Boltežarja? Smrt ju je. Gašper ni ne jokal ne zdihoval. Toliko ga je prevzela bolečina in žalost, da je ves otrpel storil svojo dolžnost, bilo pa mu je vseeno, naj se na svetu zgodi kar koli. Stopil je k bratoma. Ker sta imela ponočno delo, sta bila oba doma; sedela sta na posteljah in se z malico pripravljala za jamo.

„Na pogreb sem prišel velevat,” je topo izpregovoril Gašper.

„Pa ne oče?” je planil Mihor, ko sta po kratkem premolku prišla do sape. Tako ju je iznenadil bratov obisk.

„Žena in sin,” je popravil Gašper.

„Lucija?” se je oglasil Boltežar. Kruh in nož sta mu padla iz rok.

„Lucija in Gašperček,” je potrdil brat suho, ves odrevenel od bridkosti.

Tedaj se je Boltežar zvalil na posteljo in zaril obraz v bla-

zino. Začel je drhteti po vsem životu, dokler ni planil v jok; hrust je jokal kakor otrok.

„Ne tuli! Kaj poreko ljudje?” ga je potresel Mihor.

„Z vozom sem tu,” je vabil z obupno topostjo Gašper. „Še nekaj drobnarij nakupim, ta čas se pripravita, da prisedeta.” In je šel v trg.

Mihor je še enkrat poočital bratu preglasni jok, nato sta se začela napravljati. Oblečena sta tiho sedela na posteljah in gledala predse. Kar se hitro dvigne Boltežar.

„Počakajta me!” in zginе. Vrnil se je tik pred bratom in prinesel s seboj veliko škatlo, skrbno povezano.

Noč se je začela zgrinjati, ko so se odpeljali iz Lepe njive. Skoraj vso pot so bratje molčali. Boltežar je pestoval svojo škatlo in nihče ga ni vprašal, kaj prenaša. Mihor je komaj izvelkel toliko iz Gašperja, ki je prepadel in na videz brezčuten buljil v noč, da je zvedel, kako se je pravzaprav zgodilo.

Blizu polnoči sta Mihor in Boltežar stopila k mrtvaškemu odru. Ljudi, ki so čuli ob mrliču, se je kar gnetlo. Pogovor je hipoma utihnil, ko sta prišla Podlogarjeva ter prijela za vejičco, pokropila in pokleknila. Ljudje so videli, kako so tiho kapale Boltežarju solze.

V veži sta se srečala z očetom. Molče so si segli v roke in si jih stisnili. Vsi so hkrati zardeli in si samo za hip pogledali v oči. Prošnja in odpuščanje, vse je bilo v tem kratkem pogledu.

Po polnoči so se ljudje začeli razhajati.

Maruša je napravila bratoma nekaj malega za večerjo in jima jo zanesla na izbo.

Kakšna izba! Vse, kot sta pustila, in vendar vse drugače. Belo postlani postelji, pomita tla, šopek, ki ga je bil vrgel Mi-

hor pod mizo, je tičal za podobo, lepo zravnano. Brata sta strme obstala sredi sobe.

„Lucija!” je izprogovoril Boltežar in pokazal s prstom na nove rjuhe.

Mihor je prikimal in počasi začel večerjati. Boltežar se jedi ni dotaknil. Sedel je na stol, ob katerega je postavil škatlo, se zagledal v belino praznja in mislil na Lucijo. Ni si pa mogel misliti, da je bila Lucija sobico pripravila tedaj, pred tisto potjo, na kateri jo je ustavil oče...

Ko so zadnji, ki so prišli kropit in čuvat k mrličema, odšli, so se domači zbrali pri mrtvaškem odru in dolgo molili. Potem je ostala pri luči le še stara samska Veselka, ki je prečula in predremala že desetletja pri mrličih. Po vsej soseščini. Domači so se potaknili, kamor je kdo vedel, in se naslonili za nekaj ur v pobiti trudnosti.

Mihor je v lepi postelji trdno zaspal. Boltežar pa je nape-to čul in čakal, da je vse potihnilo.

Tedaj se je splazil iz postelje, odvezal škatlo in bos neslišno šel k Luciji. Veselka je slonela z glavo na mizi in trdno spala. Boltežar je odprl škatlo. Vonj cvetja je udaril iz nje. Začel je jemati: nagelj za nageljnom, rožo za rožo. Z nepopisno nežnostjo je nosila ta od rude in krampa črna roka cvet za cvetom na oder in ga trosila po obeh mrličih. Dva velika cveta je prihranil za nazadnje: rdeč nagelj je vtaknil v sklenjene roke ob križ Luciji in bel nagelj je stisnil med drobčkene prste Gašperčku. Ko je opravil, je sklenil roke in gledal. Kot otroku, ki je razpostavil podobice po klopi, mu je zasijal obraz v vselem nasmehu. Zdelo se mu je, da se je nasmehnila tudi Lucija in ga zahvalila za rože. S tem smehom v duši je tiho izginil na izbo.

Na Lucijin in Gašperčkov pogreb se je zgrnila vsa okolica. Resnična žalost je prevzela duše. Celó srca, ki je v njih tlela zavist ob Lucijini poroki, so bila polna ljubezni.

X

Po opravljeni pogrebščini so bili vsi s Podloga zbrani v hiši. Maruša in Štefa tudi.

Gašper je bil strt, da se je smilil vsakemu, ki ga je pogledal. Oče je kar ves klonil. Glava se mu je povešala na prsi, zamišljen je hodil po sobi.

Vsi so molčali in vsi so bili kakor na trnju. Maruša, ki se ji še ni godilo bolje kot za gospodinjstva Lucijinega, se je še venomer usekovala, Štefa je bingljala z nogami in plašno gledala po sobi.

V vseh srcih je bila ena misel. Toda nikogar ni bilo, da bi bil izpregovoril pravo besedo.

„Ah, kako je dolgčas!” je nenadoma vzdihnila Štefa, ki je tolikanj prečebljala z Lucijo.

Boltežar je zakašljaj, Gašper se ni ganil, oče pa je hodil in hodil po sobi.

Ko ni bilo molka ne konca ne kraja, je Mihor vstal s klopi pri peči in suho povabil brata: „Boltežar, iti bo treba.”

Tedaj je planila Štefa k Mihorju in ga pritiskala nazaj na klop:

„Nikamor ne pojmeta! Ne smeta! Ah, ko je tako dolgčas!”

Mihor je res sedel nazaj. Štefa se je vrinila med oba brata na klop in ju držala za roke:

„Nikoli več vaju ne izpustim. — Pri nas bosta. Kajne, oče, da ne smeta stran?”

Šimen je hodil in hodil.

Tedaj se je oglasila Maruša:

„Gašper, tak blekni no! Ali ni že dovolj nesreče in puščobe na Podlogu? — Oh, ti možaki, kakšni ste.”

Maruša je zajokala in med jokom neiskreno grozila:

„Še jaz — prav gotovo — še jaz poberem cunje. Ko ste takšni! — Oh, Lucija, ki si pri Bogu, sprosi jim, da spregledajo.”

Zajokala je glasneje in z njo vred Štefa, ki ni spustila rok bratov in jih je krčevito stiskala.

Gašper je vstal, se obrnil v okno in si brisal oči. Prav na dnu srca, pod vsemi podrtinami, se je dvigala beseda, ki je bila živa ves čas. Rila je kvišku, s strašansko muko, dokler se ni prekopala skozi vse in se ni Gašper sunkoma okrenil od okna, se obrnil k bratoma in s hripavim glasom izrekel:

„Ostanita!”

Jok je utihnil, očetu je zastala noga pred oknom, skozi katero je zrl po poti, ki so po njej odnesli Lucijo. Nemo so prisluškovala srca, ki so bila vsa razbolela.

„Pa se domenimo! Ali ne, Mihor?” se je z boječim glasom izdal Boltežar.

Vsi so zdaj vedeli, da so pred sodbo. In sodnik — oče — je stal ter gledal skozi okno. Tesna skrb je razganjala vsem prsi. Pridrževali so sapo. Celo ura, ki so jo ustavili ob Lucijini smrti, še ni tiktakala. Oče je privzdignil pleča. Vsi so slutili, da se zdaj zdaj okrene in razsodi. In res se je z desno ramo na pol obrnil po hiši, a jo je hitro umaknil in šel globoko po sapo, da je zašumelo skozi nosnice:

„Nismo se domenili, ko sta šla, treba se nam ni, če ostaneta. Kdor je naš, ve, kje je Podlog, in Podlog bo vedel zanj do konca dni.”

Maruša je od veselja zajavskala:

„O, Lucija, kakor sem verovala, tako je; v nebesih si. Čudeže delaš.”

Štefa je poskakovala pred bratoma in ju držala za rokave, vsem pa je zdrsnila strašna teža s src.

* * *

Nekaj let je preteklo. Oče Šimen si je sezidal na sončni strani hiše za kot na poslednja leta. Pa ne samo sebi. Vsem trem sinovom je sezidal sobice. Vse drugo je teklo z delom iz dneva v dan, samo Štefa je rasla in gospodinjala in je bila kar naenkrat pod vrhom.

Ko je Šimen začutil, kako mu drsa poje in pripeva k pogrebu, je sklical sinove:

„Sedaj je zadnji čas. Odločite se, kdo prevzame Podlog. Jaz ne morem več.”

In je izpregovoril Gašper:

„Enkrat sem ljubil, enkrat pretrpel to strašno smrt. Ne bom nobene več, razen svoje.”

In je izpregovoril Mihor, že nekaj let samouki živinski zdravnik za vso soseščino:

„Nikoli nisem maral žensk, saj veste. Kaj bi potlej ril v trpljenje.”

In je izpregovoril Boltežar, hišni kovač in sodar:

„Postarali smo se. V kuhinji je tista, ki je zrela za zakon in za Podlog.”

Vsi so se veselo spogledali, samo oče je še pomolčal. Nato je razsodil: „Prav imaš. Naša je, nič manj kot vi.”

In so omožili Štefo ter dobili zeta na Podlog. Oče Šimen je

poskrbel zase in za sinove, izročil Podlog mladima, sam s sinovi se pa umaknil v kot. Tik pred smrtjo je še zaprosil, da so ga dejali k oknu:

„Glejte, fantje, same poseke — vse okrog golo in izmozgano. To so dote — to je tuja družina pri gruntih. — Grunti hirajo — Podlog pa stoji...”

Nov zarod so dobivali na Podlog. Strici so Štefi sprti jemali otroke in jih pestovali in vodili s seboj na polje in v gozde, da je bila mlada mati kar huda, češ vse mi poberete, kaj bo zame? Strici pa so se smejali:

„Nič se ne boj, Štefa! Bog ima otrok še dovolj, Podlog pa zanje prostora in kruha.”

In smejala se je še Štefa: „Saj pravim, ti naši strici!”

www.omnibus.se/beseda

ISBN 91-7301-005-7